

GÉNESIS

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

¹ Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naíkamë 'eo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mëníokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa "ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaíkibékiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pékiti 'ikën. Kixaxa kikëbë ka pékiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pékia ka Nukën 'Ibu Diosan pékikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pékikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pékikë a nëtë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imë kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pékarakë ax ka achúshi nëtë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama énananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bërúakëxa. ⁸ Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pékarakë ax rabë nëtë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timëti 'ikën, me éski mératanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa éskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timëax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëuküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa énxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka men-uax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa énxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain bëankionx pëkaratékënkë ax ka rabë 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaiira kuman batsisa anu ka an me pëkatikama 'iti 'ikën, an imë 'ikëbi xabá 'inun nëtë 'imikë, ax ka anun nëtëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unánan uisa nëtëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pëkati rabë 'akëxa: 'akin ka chaiira an nëtën pëkati 'anan an imë pëkati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imë pëkati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaiira kuman batsisa anu an me pëkatikama 'akëxa, ¹⁸ an nëtën 'imainun imë pëkati a ka nëtë xabábëa imë biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain bëankionx pëkaratékënkë ax ka, rabë 'imainun rabë nëtë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukémëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nu-anti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chaiirabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukémëuküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñukamaribi 'akëxa. Usakin

'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa,
 22 usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë
 ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu
 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait,
 ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti
 'ikën.

23 Usakin 'akë 'ain bëankionx pëkaratékenkë ax
 ka mapai achúshi nëtë 'iakëxa.

24 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka
 bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun
 ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raëkëma
 ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

25 Nukën 'Ibu Diosan ka ènë ñuinakama
 uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

26 Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu
 Dios èsai kiakëxa: Bérí kananuna nu iskësabi 'itánun
 uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama
 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima
 ñuinakama 'ianan, ñuina raëkëma 'imainun men
 niríkë ñuinakamax ka an bérúankë 'iti 'ikën.

27 Usa 'ain ka uni uniokin Nukën 'Ibu Diosan asábi
 'itánun nukëbënenë 'imainun xanu uniokëxa,

28 Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa:
 Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui
 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama
 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama,
 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu
 kamina 'iti 'ain.

29 Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu
 Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu
 kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain
 bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka
 mitsun piti 'iti 'ikën.

30 'Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun manan 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men nirikë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa,³¹ usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Usaxa bëankionx pëkaratékenkë ax ka mapai 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

2

¹ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa. ² Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtëna ka Nukën 'Ibu Diosan an 'akë ñukama sënëonkëxa, usokin 'atankëx ka tantiakëxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë nëtë a upíokin sinánxuni a nëtëx ka upíira 'iti 'ikë kiax kiakëxa, a nëtëna ka kamabi ñukama uniotankëx tantiakëxa. ⁴ Ènë banax ka usakin ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokëxa kixun ñuikë bana 'ikën.

Uni Edén kakë naësa menu 'iá

Usakin Nukën 'Ibu Diosan naíkamë 'éo këñun me uniokin sënëonkë 'aínbi ka,⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakëxa, añu ñubi ka me mëuküax 'irukëma pain 'iakëxa, uñeribi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ibumiamma pain 'ikën an me chabóti, 'imainun ka an naë mënìoti uni 'aima pain 'iakëxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabói 'umpax shiòbuakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankëxun aín rëkinu rëxúnkakëxa, rëxúnkakëxëshi ka uíni uni 'iakëxa. Usai 'ika uni uniakëxa.

⁸ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Edén kakë naësa me, auküaxa bari urukë, anu achúshi naësa okin 'axun anuxun kamabi ñu bëruánti anubi èankëxa. ⁹ A naësa me anu ka Nukën 'Ibu

Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni upiti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imiakëxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi baka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabë 'imainun amorabë 'inun baka saëákëxa. ¹¹ A baka achúshinëx ka Pisón kakin anékë 'iakëxa, an ka Havilá kakëmekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bëpín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáxribi anu 'iakëxa. ¹³ Bëtsi baka ka Guihón kakin anékë 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴ Bëtsi baka ka Tigris kakin anékëribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: éné bérúanan mënioi kamina énu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ésokinribi kakëxa: Min kamina pití 'ain kamabi i bimi naësa énua 'ikë éné, ¹⁷ én kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nëtënbí kamina bamakë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikë. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unin anënen uninu uankëxa. A unían anékë 'aish ka kamabi ñuinakama a pití a pitima 'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anékëx ka aín ané ax anubi

bérúakëxa. Usa 'aínbì ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan, a uni 'ámai upiti 'uxtanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'ámai upiti uxan ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bétasakëxa. ²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: ¡Enëx ka 'én namibi 'anan 'én xobi 'akë 'ikë! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikë, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikë. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita énti 'ikë, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikë.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakëxa, 'aínbì ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikë, sinanima ka usabi 'iakëxa.

3

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Asérabi kara Diosan i bimi naësa énu 'ikëkama énë pixunma anun mi kax? ² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna pití 'ain, ³ 'aínbì kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashí pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtëñ kaina a i bimi pi a nëtëñbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun

uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëenkin xanun i bimi biakëxa. Ibimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiakëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakékëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbì ka Nukën 'Ibu Diosan kuënnin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuëti unëa. ¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamásama 'iti 'ain. Min shikanëinshi níriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

15 'En kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'en 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnninë ka min maxkánu mi amánu xun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

16 Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'En kana min tuia chaiira paë tanimi bakënum 'imiti 'ain, paën kamina bakënu xun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakësabiokin 'ati 'ain.

17 Ńsakin xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'en mi kakë i bimi a pian, ñëpixunma ka 'at 'en kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain.

18 'Ianan ka menu ñu muxañu tubénrui 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. **19** Min nichakin 'itsaira ñu mëëtankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itékënti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itékënu xun 'ain.

20 Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakin anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

21 Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkin, **22** kakëxa: Ka is, bërí ka unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsótí i bimi aribimina xënbua 'aínbi tsónuxun pi bérúanti 'ain. **23** Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu

Diosan uni Edénnua chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëenun kixun éankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsíankëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuaínakë békinkin anun bamatima i bimi anua uíxbi kuantirabanan bai bëarati anu nankëxa.

4

Caín 'imainun Abel 'iá bana

¹ Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakéankëxa, bakéanx ka kiakëxa: Bérí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukén aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnënribi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaístankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuankëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnën 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa, ⁵ aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upírama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuamati aín xukénmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukénmi xuamati nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántsian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nëtëna ka Caínan aín xukén Abel kakëxa, jnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani

abë uri kuankin ka Caínan aín xukén Abel ami xuamati nishkë 'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukén Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unániman. ¿'En karana 'en xukén nitsia bérúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Usa kupín karamina usakin 'an? Min xukén 'anákanën imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'en mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish énë menuax chikíñkë 'iti 'ain, anuxun min xukén aín imi 'apamikin 'akë me énuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain. ¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'En kana min 'aisamaira okin téméramikëxunbi tënëtima 'ain. ¹⁴ Bérí kamina énë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nëtënbí tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ésoxin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabëokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ébiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rébúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi éma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikënën anën Henoc kakin anëakëxa.

18 Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

19 Lámec ax ka xanu rabéñu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anékë 'imainun ka bëtsíxribi Silá kakin anékë 'iakëxa. **20** Adánën tuakëx ka Jabal kakin anékë 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë mekamanu kuainbëkini pastonuax bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa käxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa. **21** Jabal ax ka achúshi xukëñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anékë 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti 'unánkë uni 'iakëxa. **22** Silánën tuá Tubal-caín kakin anékë a ka manë pansián unionan bëtsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anékë 'iakëxa. **23** Achúshi nëtëen ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa:
'En mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati
'ain:

Achúshi uni ka béná 'iaxa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

24 Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabéokin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kiax ka Lámec kiakëxa.

Adánnën anuishi sënënkin Evami achúshi okin bëchitëa bana

25 Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánnën achúshi bëbu tuá 'atékëankëxa, ax ka Set kakin

anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáribi 'é 'inánxa Caínëan aíñ xukën Abel rëa 'ain. **26** Usa 'ain ka Setnënribi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtékaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

5

Adánnën rëbúnkikama 'iá bana (1 Cr 1.1-4)

1 Ènëx ka Adánnën rëbúnkinën anëkama kuënëokë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaribi 'itánun 'akëxa; **2** 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukin kakëxa. A nëtëan uni uniokë, a nëtëen ka Dios kiakëxa: Ènëx ka uni kakin anëkë 'ikën.

3 Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakéankëxa. **4** Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchipakëxa; **5** usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënhëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

6 Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuén bakë bëchikë Enós kakë ax bakéankëxa. **7** Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **8** usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënhëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënenkëbë ñuakëxa.

9 Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakéankëxa. **10** Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **11** usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënhëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënenkëbë ñuakëxa.

12 Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Mahalalel bakéankëxa. **13** Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënëmi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **14** usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos diez baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

15 Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéréd bakéankëxa. **16** Usakin 'atankëx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **17** usokin bakë bëchipatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

18 Jéréd ax ciento sesenta 'imainun rabë baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakéankëxa. **19** Usakin 'atankëx ka Jéréd ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **20** usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos sesenta 'imainun rabë baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

21 Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka ain bëchikë Matusalén bakéankëxa. **22** Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Matusalén bëchitankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatékëankëxa; **23** usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. **24** Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uni 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtëakëxa.

²⁵ Matusalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakéankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Matusalén setecientos ochenta 'imainun rabé baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchipatékëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámeç ax ciento ochenta 'imainun rabé baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakéankëxa, ²⁹ a ka Noé kakin anëakëxa, ésaí kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi témëranuxun 'ain; usa 'aínbì ka ènë tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé bëchitankëx, ka Lámeç quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatékëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakéankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

6

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

¹ Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upíirabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikékaman unin bëchikë xanukama upíirabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëenia abë kuëenani unikamax biranankëxa. ³ 'Aínbì ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'En kana uni xënibutia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsótí 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chaiirabu uni ènë menu mërakëxa, Diosan bëchikékaman unin

bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax asérabi rakuëma kushuirabu bérámabi nêtë ióñu 'iakëxa.⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ènë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa,⁶ usa 'ain ka uni unitankëxbi usai 'ia isi siñanakëxa. 'Issaira anun masá sinani,⁷ kiakëxa: 'En uniokë ènë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men niríkë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'En uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan!⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaiira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A uníxëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nêtékaman Diosan kuëenkësabi oi tsóakëxa.¹⁰ Noé ax ka rabë 'imainun achúshi bëchikënu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anékë 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ènë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa,¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ènë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa,¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ènë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'én a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain.¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namësokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti

'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankékama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun éman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵ 'Akin kamina nunti chaiira a ésokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámi trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ianan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaiira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'En kana bakan tita chaiira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akébë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'ainbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikékama 'imainun min bëchikénen xanukama aturibi nunti chaiirami 'aké anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chaiirami 'aké anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikésaribiti tsótí 'ikën. ²⁰ Mibé ka nunti chaiira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankékun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ènë nëtënuax upiti tsotin, usa 'ixun kamina 'én kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chaiirami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain. ² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabë aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabë aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'aínbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timëti 'ain mapai achúshi 'imainun rabë kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ènuax mapai achúshi 'imainun rabë nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imë 'uí 'ibúmiti 'ain. ¡'Ex kana kamabi ñuina menu 'ikë 'én uniokë akamabi këñuti 'ain, 'én uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénen ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtëen bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaiira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënen xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina 'imainun axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ ka Noébë nunti chaiira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabë aín bënë 'imainun rabë aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë nëtë 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakëxa. ¹¹ Anua rabë 'uxë 'irukë ax diecisiete nëtë 'ikëbë ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nëtëni ka me bákikëbë parúmpapa 'ukëmëu 'ikë 'umpax chaiira chikíakëxa, usai 'imainun ka

naí panarabékëbë manámi 'ikë 'umpaxribi chaiira anpënkiakëxa. ¹² Usaia 'ikëbë ka cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé menu nëtëtimisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³ A nëtënbì ka Noé nunti chaiira anu aín bëchikékama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabë 'imainun achúshi aín bëchikënëñ xanu akamabë 'iruakëxa. ¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkë ñuina 'imainun pëchiñu ñuina akamabëbi atsíankëxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanëx ka Noébë nunti chaiira 'akë anu rabëtax rabëtax atsíankëxa. ¹⁶ Ka 'iruakëxa achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukën 'Ibu Diosan Noé kakësabi oi, usaía atsínkëbëtan ka nunti chaiira aín xëputi Nukën 'Ibu xëpúakëxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaiira 'ëkë ax cuarenta nëtë 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa, 'Ibúkëbë bakan tità 'ikuatsinkëbë mebi mapurukëbë ka nunti chaiira ax menuax nunkati bëspúruakëxa. ¹⁸ Bakan tità 'ëkin abira abi mapurukëbë nunti chaiira axribi, bëspúrui nunkákëxa. ¹⁹ Chaiira bakan tità 'ëkin ka aín bashi chairukë abi mapurukin me 'áima 'itánun mapuakëxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankëx ka anuishi sënénima mapai achúshi 'imainun rabë manámiki bakan tità 'ëi sënéankësa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni ènë menu tsókë këñuakëxa, ñuina pëchiñu 'imainun 'arakakë ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkë ñuina akamax 'ikësaribiti bamai këñuakëxa. ²² Kamabi ñu menu 'ikë axa tsókë 'imainun axa uiinkë ñuina, akamaxbi këñuakëxa. ²³ Usaia këñukëbëbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikékama ax kuni këñuama 'ikën; Nukën 'Ibu Diosmi sinánkë 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikë 'imainun ñuina pëchiñu manan

nuánkë, 'imainun men niríkë ñuina akamaxbi këñuakëxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ëkin mapukë 'aish ciento cicuenta nëtë 'imi basiakëxa.

8

Bakan tita 'ikuatsianx sënëan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios Noemí sinánkëxa sinanan ka kamabi ñuina abëä nunti chaiira anu 'ikë amiribi sinánkëxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bëkinun 'imikëbë ka baka aín 'ëkë sënëni kuëtsékëni munu kuabuakëxa; ² usaía 'ikëbë ka me baakikë axribi xëpúakëxa, anun 'umpax me mëüküax ukë ax anuishi sënëni nëtëmainun naí manámi baakikë axribi xëpükëbë 'uñe kushira 'ibükë ax anuishi sënëankëxa; ³ usai 'ikëbë ka bakan tita 'ëkë ax abira abi kuabuakëxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nëtë 'imi éski baka kuabuakëxa, ⁴ usai 'ikëbëa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'ikë ax diecisiete nëtë 'ain ka nunti chaiira Ararat kakë me anua 'ikë ain bashi anu bakan éskibukin éankëxa. ⁵ Éskitamainun ka baka munu kuabuakëxa, kuabukëbë ka mapai rabé 'uxë 'irukë anun nëtë 'irutabakë anun ka bashi rëbukama manainra akamax pain iskë 'itáunun mérakëxa. ⁶ Mérakë 'áian cuarenta nëtë 'ikëbëtan ka Noénën nunti chaiira ain maskuan meu 'ikë xëkuë chukúma 'akë a xéókakëxa ⁷ xéókatankëxun ka achúshi ñuina pëchiñu nónshiansa a Noénën xuakëxa; xukëx kuanxbi ka bakan tita kuabukin énpatisapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'áima 'ain kuaínbékini nuanbékiankëxa.

⁸ Usakin ñuina pëchiñu nónshiansa a xutankëx 'ibaixanxun ka amiribishi, Noénën numakuru achúshi me kara éskibutia isnuxun xuakëxa; ⁹ 'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi

'áíma 'ain nunti chaiira anubi utékëankëxa, me bakan énpatisamapan 'ain. Utékënia ka Noénën aín mëkënan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakëxa.

¹⁰ Usokin 'atankëxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë pain, kaintankëxun Noénën amiribishi numakuru xutékëankëxa. ¹¹ Xukëx kuanpuni ñantabukëbë ukin, ka aín xëtan olivos kakë i pëchi xëñubëtsinkin bëakëxa. Usakin bëia iskin ka Noénën sinánkëxa baka ka éskibuti kuabutia kixun. ¹² Sinánkin ka kaiánkëxa mapai 'imainun rabé nëtë, kaintankëxun ka amiribishi numakuru xutékëankëxa; xukëx kuanxbi ka numakuru utékëama 'ikën. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakëxa, mekama éskibukë 'ain. Achúshi 'uxë 'ikëbë nëtë achúshi 'ain ka, Noénën nunti chaiira aín maskuan meu 'ikë aín xëkué chukúma échíkin nankin iskëxbi ka me énpati baka éskikë 'iakëxa. ¹⁴ Usai 'itankëxa veintisiete nëtë rabé 'uxë 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka éskibukë 'iakëxa.

¹⁵ Usaia 'ian ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa: ¹⁶ Nunti chaiira anuax ka chikit, min xanu min bëchikë min bëchikënën xanu a kamabëbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakëxa. ¹⁷ 'Imainun kamina mibëa 'ikë ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pëchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkë ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamë 'ëokin me tsitsirutanun. ¹⁸ Usakian kakëx ka Noé aín xanu, aín bëchikë aín bëchikënën xanu aín piaka akamabë nunti chaiira anuax chikíakëxa. ¹⁹ Usai chikíkëbë ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arakan-tima, men niríkë 'imainun axa manan nuánkë ñuina pëchiñu akamaxribi chikíakëxa. ²⁰ Usai chikítankëxun ka Noénën anuxun Nukën 'Ibu,

rabikin asábi ka kakin kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upíbushi 'imainun ñuina pëchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakin 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. ²¹ Usokian 'aia ka Nukën 'Ibu aín sanu upiira 'ikë anu nukutia xéakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikë ñukama unin 'ucha kupín këñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'én bérí 'akésokin këñutékëntima 'ain.

²² “Enë nëtë këñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun biti 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu békianan mitabutankëx baritia 'ianan nëtë 'imainun imé 'iti 'ikë kiax ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

9

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mënio ñuikë bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka upíokin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ésokin kakëxa: Kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain.

² Kamabi ñuina enë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuëti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, aka-max mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. ³ En kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina aña kaina pisatanin aribi pití 'ain. 'En kana akama mi 'inanin.

⁴ Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. ⁵ 'En kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi

achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

6 Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën.
    Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin
    unio 'ikën usa 'ain.

7 Aínbi kamina mitsun, ¡'itsaira bëchipakin
atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

8 Diosan ka èsokinribi Noé 'imainun aín
bëchikékamaribi kakëxa: **9** "Ka kuat, 'en kana
achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama,
10 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira
anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina
pëchiñu, a 'arakatí ñuina 'imainun 'arakatima ñuina
'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. **11** 'En
mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantékëntima 'ain:
amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama
këñunun bakan tita chaiira 'ëmitékënuuxuma 'ain,
bakan tita chaiira ka 'itékënuuxuma 'aia menu 'ikë
ñuinakama këñutékëni."

12 Ënëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan
'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi
'akë 'ikën: **13** 'en kana nón bai naí kuin kamanu an-
uaxa mératiokin nan, ax ka achúshi ñu 'en mibëtan
'akësa 'iti 'ikën. **14** Usa 'ain ka uínsaran karana
'en kuin manámi mératanun 'imin, 'imikëbë ka anu
nón bai mérati 'ikën. **15** Usa 'ain kana mitsubëtan
achúshi ñu 'akë a 'en sinánti 'ain, 'imainun kamabi
ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita
chaiira kamabi ñu menua këñui 'ëtékëntima 'ikën.
16 Uínsaran kara nón bai kuínnu mératia anu kana
'en a iskin, achúshi ñu ñëtëtima okin 'akë ax ka
unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á
'ikë kixun sinánti 'ain. **17** Ënëx ka 'en 'unánti okin
achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun
ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën Ësakin ka
Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

18 Ënëx ka Noénën bëchikëkama nunti chaimira anuaxa chikikë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa.

19 Ënëkamax ka Noénën bëchikë rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

20 Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvas 'atabakin 'apákëxa. **21** Achúshi nëtë 'ikëbë ka Noé uvas baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okian 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'uxax rakakëxa. **22** Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa, usai 'ikë isbiani kuanxun ka émanua aín xukën rabë ñuixuni chikíakëxa. **23** Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxkë, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuax utankëx chikíakëxa. **24** Usakian aín bëchikënë 'akëx ka Noé ain paënke inúkëbë bësuakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, **25** 'unáni ka kiakëxa:

¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukën rabëtan rëbúnkinën ka téméramikin min rëbúnni ñu mëëmiti 'ikën!

26 Usokin 'axa basikëbëtan ka ésokinribi kakëxa: Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën, Canaánën bëchikëkama ax ka témérakin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

- ²⁷ 'En kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bëchikékama 'uákamë 'ëoti kuëenin; 'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnninëx 'iti kuëenin 'aínbì ka, Canaánën bëchikékamax témérakin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.
- ²⁸ Usaia bakan titachaiira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;
- ²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótékentankëx ñuakëxa.

10

*Noénën rëbúnkikama 'iá
(1 Cr 1.5-23)*

¹ Ènë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan titi chaiira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tirás.

³ Gómernën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánnën bëchikékama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim.

⁵ Ènë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnninëx ka parúmpapa kuëbí tsótí 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika aín bananbi bananbi banai aín aintsibë timëax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikékama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán. ⁷ Cusnën bëchikékaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabtecá 'imainun ka Raamá aín bëchikënën anë Sebá 'imainun Dedán kakë

'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anékëñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa. ⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëenkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana èsai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëenkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikëن. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain èma chabu Babel, Érec, Acad 'imainun Calné, ènë èmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mérakëxa, méraxun ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah, ¹² 'imainun èma chaiira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikëن. ¹⁵ Canaán ax ka rabë bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánen rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷ heveos, araceos, sineos, ¹⁸ arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹ Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë èma, anuax kuanx Gaza kakë èma chukúma anu sénën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë èma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰ Ènë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi èmax ka aín aintsibë aín menubi tsótí 'ain bananbi banakëxa.

²¹ Sem, ax ka Jafetnën xukën aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernen bëchikékamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²² Semnën bëchikékamax ka 'iakëxa Elam, Asur,

Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³ Aramnën bëchikékamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴ Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵ Usa 'ain ka Ébernën rabë okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukén ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶ Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jéräh, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸ Obal, Abimael, Sebá, ²⁹ Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikékama 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹ Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi éma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsótí ain bananbi banakëxa.

³² Ënëkamax ka Noénën bëchikënën aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóá menubi 'iakëxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun émabi 'ai anu tsókankëxa.

11

Babel kakë torre 'akan

¹ Usa 'ain ka a nëtékaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ² Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakë amia mérakëxa, mérakin ka me sapan upí anubi tsótisa mératankëx anubi tsótí bërukankëxa. ³ Achúshi nëtën ka atúxbi timéax

kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴ Usai kitankëx ka amiribishi kanantékenkankëxa: Achúshi éma chaireira 'anan kananuna torre énén menma uaruкиn chainerukin naíbëtan sënén 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikën kiax ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵ Aínbi ka Nukën 'Ibu usakian éma 'imainun torre unikaman énén menma chainerukin 'akë a ubuxun isakëxa.

⁶ Ésokin unikaman 'akébëtan ka Diosan sinánkëxa: Atux ka achúshi éma chaireira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka énë ñu mëëti 'ati sinánxun 'aia, bëri ka uínbì émitisama 'inun 'aia. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankëx kiakëxa, bëtsi bëtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bëtsin kakëxunbi bëtsin bana kuakámati bëñeti 'ikën. ⁸ Usakian Nukën 'Ibu 'imikëx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akë éma a énkankëxa. ⁹ A menuxun ka Nukën 'Ibu achúshi banáinshi banaiaabi unikama bëtsi bëtsi banan bananun 'imiakëxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokëx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakëxa. Usokian anuxun Nukën 'Ibu Diosan uni bëtsi bëtsi banan banamikë kupín ka Babel kakin anéakëxa.

*Semnën rëbúnkikama 'iá
(1 Cr 1.24-27)*

¹⁰ Énëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. Bakan titi chaireira 'ikë inúkë rabë baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bëchikë Arfaxad bakéankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëx quinientos baritia 'imi tsókin ka

Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatékëankëxa.

12 Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchiakëxa. **13** Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatékëankëxa.

14 Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. **15** Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatékëankëxa.

16 Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. **17** Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

18 Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. **19** Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatékëankëxa.

20 Reú ax treinta 'imainun rabë baritiañu 'ixun ka Serug bëchiakëxa. **21** Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatékëankëxa.

22 Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. **23** Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatékëankëxa.

24 Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Térah bëchiakëxa. **25** Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiribishi bakë bëchipatékëankëxa.

26 Térah ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

²⁷ Ënë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Térah 'isama pain 'ain ñuakëxa. Anuaxa bakéan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chirabakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Térah ax Ur kakë éma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Aínbì ka Haram kakë éma anu, bëbatankëx anu tsótí bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Térah Harán kakë éma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

12

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ébiani kamina ënë menuax kuanti 'ain, bëtsi menu kamina kuanti 'ain, 'én mi ismimainun. ² Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi éma chaireira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushirabu 'ikë kiax kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³ Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'én upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'énribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴ Ësokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta

'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikiákëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaiira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mérakin ka Nukën 'Ibu Abram kakëxa: Ënë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramnën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukurukin 'akëxa, anuaxa ami méraké kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiani kuanxun amixa bari urukë Betel kakë éma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú péniankëxa. Betel kakë éma ax ka amia bari kuabükë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi éma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramnën anuxun Nukën 'Ibu rabiti 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsótí kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a pití ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a pití ñu 'ain anu tsótí kuankëxa, anua 'ikë me anua a pití ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, ain xanu Sarai Abramnën kakëxa, ésokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíra 'en iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kití 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ésai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi

binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëëxunkë unikamanribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónen Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uni an ñu mëëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkëxa. ¹⁷ 'Aínbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin témëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insíniakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónen Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina èsokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'aínbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kiax kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaxi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¡Mi 'inantékënmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónen aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ènua Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

13

Abram 'imainun Lot ènanan

¹ Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantékëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot

axribi atubë kuankëxa. ² Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kurikiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakëñu 'iakëxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë éma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbëtsionkë anu 'iakëxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶ 'aínbì ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sënénma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramnën vacakama bérúankë unikamabë Lotnën vaca an bérúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramnën achúshi nëtëen aín xukénan bëchikë Lot èsokin kakëxa: Mix kamina 'én 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabë upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bérúankë unikama nishananimu nuibananti 'ikën. ⁹ Usa 'ain kamina min kuëënxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'ima amo kuanti 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankëbë kana 'ëx aín rëbumi kuanti 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbë kana 'ëx aín tsipumi kuanti 'ain. ¹⁰ Usakian Abramnën kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikë a isakëxa, iskin ka Sóar 'urama 'ikë éma chukúma aribi isakëxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naësa me chaiira 'ikë

isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra éma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'ikë me sapan kaisakëxa, anuax ka anua 'ikë anuax amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot ënanankëxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bërúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikë émakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuankë 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'ikë énulixirbi kamina upíokin aín tsipumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukë amia isanan amia bari kuabükë amiaribi isti 'ain; ¹⁵ 'en kana kamabi me min iskë énökama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xénibua 'áinbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'En kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'ikë masin bérusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru tupuntisama usaribi 'iti 'ikën, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikën. ¹⁷ ¡Usa 'ain kamina bérí nirukiani kuanxun 'en mi 'inánulixirbi kakë me a pain isi kuanti 'ain, iskin kamina aín chaxkë 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'ikë anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón kakë éma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

14

Abramnën Lot buánkankëbi bitékëan bana

¹ Usa 'ain ka a nëtëkaman Amrafel ax Sinar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Arioc axribi ka Elasar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakë me anu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakë me anu 'apu 'iakëxa. ² Ënë 'apuka-max ka 'apu Bera, Sodoma kakë émanu 'ikë abë 'akanankëxa, abë 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakë émanu 'ikë abë 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakë émanu 'ikë 'apu abë 'ianan, Seméber kakë 'apu Seboím kakë émanu 'ikë 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakë émanu 'ikë abëribi 'akanankëxa, a émabi ka Sóar kakinribi anéakëxa. ³ Ënë mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárukama Sidim kakë me sapan anu timéakëxa, anu ka parúmpapa bamacë kakë ax 'iakëxa. ⁴ Itsa baritia 'inúkë 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabë 'imainun rabë baritia, anun an kuéenkësa okin ñu 'anun 'amiakëxa, 'aínbì ka bari achúshi 'irutékenkë anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubë 'akánanti sinánkëxa. ⁵ Usakin sinántakëx ka baritia itsi 'irukëbë, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abëa 'akianankë kamabë kanankiani anua As-tarot Carnaim me 'ikë anu kuankëxa, kuanxun ka anu 'ixun refaitakama a pain 'atankëxun; zuzita kamaribi, Ham kakë menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akëxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakékamaribi abë 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikë bashikama anubi nuibiankin 'akëxa, usakian 'akëxa kuania ka me anua El-Parán 'ikë anubi, nuibiankin 'akëxa, ax ka anu uni 'ikëma me a rapasu 'iakëxa. ⁷ Usokin 'atankëx baitsin amirbishi utékënkin ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abëa kuankë 'apu raíri akamabë En-Mispat, 'ikëbia

Cadés kakë anu bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka añu kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreokamaribi raíri ëmakama 'akësaribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹ Anuax ka ènë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ènë rabë 'imainun rabë 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a èma kamanu 'ikë 'iakëxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëánkikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabë 'imainun rabë 'apun suntárukaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë èma rabë, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nêtenu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë èmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuiyuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukén 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka

aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë éma sënénkë anu bëbakëxa. ¹⁵ Anu bëbax ñantabukëbëtan ka Abramnën aín unikamabëtan atun sinánkënumashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënén 'akëxa, ax ka Damasco éma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnën 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnën 'upiokin Abram sinánxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utékéankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upíokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem émanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upíokin sinánxunkin Abram ésokin kakëxa:
 Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí
 'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti
 'ikën;
²⁰ 'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an
 mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë
 ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa.
21 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

22 Usokin kakëxunbi ka Abramnën ésokin kakëxa:
 —'En kana ésokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan,
²³ 'en kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsítékérékikë abi anun 'en taxaka tékérékati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kiax kitima kupín.
24 'En kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ésakin ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

15

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

1 'Enë ñukama 'atankëxä 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibu Abram namákin iskésokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia.
²⁻³ 'Aínbì ka Abramnën kakëxa:

—'En 'Ibu 'imainun 'en Dios, ¿uisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikëbi 'ë 'inankëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'en ñukama an biti Eliézer Damasconu 'ikë uni 'en kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'en kasunania ñukama biti 'ikën.
4 Ésokin kakëxun ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—Esakin min bëchikënëbi ka mix ñukëbëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unin ka min ñu bitima 'ikën.

⁵ Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram éman, buánxun ésokin kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'ispakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikë tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikë kixun kakëxa.

⁶ Usakian kakëxun ka Abramnën usa ka asérabi Nukën 'Ibu 'ikë kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësabiokin ka 'aia kiax ami sinánkëxa.

⁷ Esakinribi ka kakëxa:

—'Ex kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kakë me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, 'enë me xénibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuoxun.

⁸ —Kakëxunbi, ka Abramnën ésokin kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿Uisakin karana asérabi ka 'enan 'enë me 'ikë kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnën kakëxa.

⁹ 'Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—É kamina vaca xanu bërí kanikë achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabë 'imainun achúshi baritiañu kaísun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kanikë achúshiribi bëanan rabëtax nikë numakuru bëti 'ain.

¹⁰ Usakian kakëxun ka Abramnën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabë okin tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabë a tukakinma usabi nankëxa.

¹¹ Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamakë ñuina pikë xétékama ñuinanën nami pikatsi kiax manánu ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramnën 'ibiankëxa.

12 Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imë Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkebi ka achúshi chaiira bëáñkibukë an bëararakëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuëakëxa. **13** Usai rakuëtia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sénëntamainun. **14** 'Aínbì kana 'ënribi a émanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okin témëramikë aribi 'atima okin téraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. **15** Mix kamina 'itsa baritia tsótí kuéennuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xénira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timëti kuanti 'ain. **16** Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënën bëchikë min xuta aín bëchikënën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi éné menu utékënuñun 'aia, usa 'aínbì ka anun 'én amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

17 Usai ñantabukë a imë ka Abramnën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. **18** Usa 'ain kà a nëtënbì Nukën 'Ibun Abrambeñan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Énë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakë anu sénënbì kana 'inánti 'ain. **19** Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, **20** hititakama, ferezeokama, refaítakaman me, **21** amorreokama, cananeokama, gergeseokama

'imainun jebuseokama ënë unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

16

Abramnën aín ñu mëémikë xanu Agarmi bëchia

¹ Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbì ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti békë 'iakëxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuéenima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Ésokian kakëxun ka Abramnën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³ Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bétankëxun Abram aín xanu 'inun 'inánkëxa, usakin ka mapai rabë bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa. ⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tuuakëxa; 'aínbì ka tukin tankin Sarai an ñu mëémikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ënbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbì ka bérí achúshi tuáñu 'ikuani 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibux kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶ Kia ka Abramnën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min mëkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mérakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anékë

me anu kuanti bai rapasu 'umpax upíira 'ikë anu 'iakëxa,⁸ anua mérakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëëmikë aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanin?

—'Ex kana an 'ë ñumëëmikë xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakëxa.⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ésokin kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantékëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakësabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ésokinribi kakëxa:

Min rëbúnnkinëx ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoti 'ikën,

usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ënëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën, usa 'ain kamina bakëntankëxun Ismael kakin anëti 'ain,

Nukën 'Ibun ka mix témërai uin kara 'ë 'akinti 'ikë kiax nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raëkëmasa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikën, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikën;

usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikë kini ax ésokin anëkë 'ikën: 'Umpax upíira ñutima oi tsókë an 'ë iskë ainan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakë éma an nëbëtsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuén tuá bakéankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëækëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakéankëxa.

17

Nukën 'Ibu Diosan abë mënónanti sinánxun Abram 'unántiorakanun kixun ká

¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mératékëkin esokin kakëxa:

—'Ex kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ex kuëenkësabi 'oíshi tsóanan 'ex kikësabiokin kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'eonun 'imiti 'ain, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —'Enë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi émanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵ 'imainun kamina bëri Abram kakin anëkë 'itimá 'ain. Usa 'ain ka min anë bëri 'ia Abraham, 'en kana mi bëtsi bëtsi émanu 'ikë unikaman rara 'iminuxun 'ain. ⁶ 'En kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminuxun 'ain; min rëbúni raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi émanu 'inuxun 'aia. ⁷ 'En kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kamabëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ex min Dios xénibua 'aínbì 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rëbúnkikama kana kamabi Canaán me anumi bëri tsókë 'enë 'inánti 'ain, ax ka

min rëbúンki kamaxa xënibua 'aínbi anu tsótí 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankékun ka ésokinribi, Nukén 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—Aínbi kamina min, achúshi ñu 'en mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúンki kamanribi ax kikësaibi 'iti 'ikën. ¹⁰ Ènëx ka mitsubëtan 'en 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúンki kamanribi 'ëx kikësokinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtokë ñu rëbu tëai 'unantiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹ 'Unantiorakakin kamina aín nëtokë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ènëx ka 'en mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ésokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bérími ésokin 'akë énuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu rëbu ain maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kuríkinënbi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtokë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³ 'Ex kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtokë ñu maxaka 'en mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'en mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñútimoí 'iti 'ikën. ¹⁴ Aínbi ka uix kara 'unantiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'en achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵ Usakin katankékun ka Nukén 'Ibu Diosan ésokinribi Abraham kakëxa:

—Bérí ka min xanu ax Sarai kakin anékë 'itima 'ikën. Aín anë ka bérí Sara kakin anékë 'iti 'ikën. ¹⁶ 'En kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'En upíokin sinánxunkëx ka kamabi menu 'ikë unikama aín

rëbúnki 'iti 'ikën. 'Imainun ka aín rëbúnninëx kamabi menu 'ikë unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa.

¹⁷ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abraham rantipuruni memi bëtiki tsóbuti, ésokin sinani kuaiakëxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bëchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? Ésakin ka Abrahamnën sinánkëxa. ¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukën 'Ibu Dios kakëxa:

—;Usa 'ain sapi ka, Ismaelnën rëbúnkikama atux upitax tsóti 'ikën!

¹⁹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'En mi kakë ax ka ésakin mi kakë 'iaxa min xanu Sara ax ka achúshi bëbu tuá bakënti 'ikën, bakënia kamina min a tuá Isaac kakin anëti 'ain. Abëtan kana 'en achúshi ñu asérabi 'ati 'ain, ax ka xénibua 'aínbia sinánun aín rëbúnki kamabëtan 'akë 'iti 'ikën. ²⁰ Ésokin katankëxun ka aín bëchikë Ismael ñuikinribi ésakin kakëxa, 'en kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bëchikë 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rëbúnninëx 'uakamë 'éoti 'ikën. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukan man kushiira aín papa 'iti 'ikën, 'imainun kana an achúshi éma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'en achúshi ñu mibëtan 'akë ax min bëchikë Isaac min xanu Sara énuax achúshi baritia 'ikëbë anun 'iti nëtë 'ikëbë bakënkëbë 'en 'akë ñu ax anubi 'iti 'ikën. ²² Usai abë banatankëxun Abraham ébiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa.

²³ Usai Nukën 'Ibu Dios abë banatankëx sënénkiani kuankë 'ain ka a nëtënbí Abrahamnën aín bëchikë Ismael, aín nëtokë ñu maxaka tëakin 'unántiokëxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mëëxunkë aín xubunuaxa bakënkë akama

'imainun aín kuríkinënbia marukë. Unikama aribi unántiokin aín nëtokë ñu rëbu teaxuankëxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abëa 'ikë atun xubunu 'ixuan an ñu mëëxunkë akamaribi aín nëtokë ñu maxaka teaxunkin 'unántiokëxa, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa. ²⁴⁻²⁵ A nëtëkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka aín bëchikë Ismael ax bërí kani trece baritiañu 'iakëxa, a nëtën ka aín nëtokë ñu maxaka 'unántiokin tækë 'iakëxa. ²⁶ A nëtënbika Abraham 'imainun aín bëchikë Ismaelnëx usai 'itia kakë, usaibi 'iakëxa usa 'aish ka a nëtënbí aín nëtokë ñu maxaka tëai 'unántiorakakëxa, ²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuuxua an ñu mëëxunkë unikama a këñun aín xubunuuxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

18

Nukën 'Ibu Diosan achúshi bëchikë 'inánuxun Abraham ká

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mëramainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxunbi ka Abrahamnën rabë 'imainun achúshi uni a bëtánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'En kana mi kaina bëñékiani kuantima 'ain 'en 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbëtan kana 'en 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupéonkë témú chukúmashi tantikanun. ⁵ Bërí kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun,

usa 'ain kana mitsun piti bëxúnti 'ain, bëia pitankëx kamina pibiani kuanti 'ain.

—Esokin kakëxun, ka a unikaman —asabika kanna-nuna kaínti 'ain —kixun atun kakëxa.⁶ Usakian kakëx ka Abraham aín chupa këxtú xubusa okian 'akë anu atsíankëxa atsíngin ka Sara kakëxa:

—¡Bënëkinshi! Kamina trigo putuakë upíira veinte kilo bitankëxun pán 'ati 'ain.⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikë anu, anua ka vaca bërí kanikë kaískin bitankëxun aín uni achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka an bënëkinshi piti 'akëxa.⁸ Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnën vaca xuma mëtuakin 'akë a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikë kixun ñukákëxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuëenia aribi 'inánu-xun kaíankëxa, kaínkëxun ka i achúshi nikë témuxun piakëxa.

⁹ Usakin pitankëx sënénkin ka a isia kuankë unikama achúshinën Abraham ñukákëxa:

—¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakëxun ka kakëxa ka —anu 'ëx 'ikë chupa këxtú xubusa okin 'akë anu 'ikën —kixun ka kakëxa.

¹⁰ Usakian kakëxun ka a isia ukë uni achúshinën kakëxa:

—Mi istékëni kana bëtsi bari 'ikëbë utékënti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikën. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakëxa, ax anu 'ikë aín xubu xëkuë 'urama anuaxa banaia.¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakëkë 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakëkë 'iakëxa usa 'aish ka Sara bérámabi aín pëi machakë sënénkë 'iakëxa.¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikë a tënëibi kuëpunchinibi kuëmumëkin tënëakëxa: ¿Uisax

karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bërí kaniakékë apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Usa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xénira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin?
¹⁴ ¿Nukën 'Ibun 'akasmati ñu kara 'áima 'ik? bëtsi bari 'irukëbë kana 'ëx mi istékëni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikën kixun ka kakëxa.
¹⁵ Ésai kia kuati ka Sara rakuëti 'ëx kana kuaikëma 'ain kiax kisatankëxa: Usa 'ain ka ésaí kiakëxa:

—'Ex kana kuaikëma 'ain. 'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'En kana mix kuaia isan.

Abrahamnën Sodoma kakë éma kupín Nukën 'Ibu Díos ñuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankë unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakë ami kikiani kuankëxa. Kuankëbë ka Abrahamnën buánxun xuti axribi kuankëxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun sinánkëxa: "Kana Abraham kati 'ain aña karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokë 'aish achúshi éma chaiira 'imainun kushiira 'iti 'ikën. 'En kana a kupín kamabi menu 'ikë émakamanu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ai kixun kana kan. ¹⁹ 'En kana mi kaísan usa 'ain kamina min bëchikékama 'inánan, min rëbúnkikama mi 'unánmikë bana upíokin kuakin 'unánkin uinu 'ikëx kara 'aisa 'imainun upí 'ikë a 'ati 'ikën, usakin 'akëbëtan kana 'ën usakin 'axunuxun kakë usakinbi 'axúnti 'ain." ²⁰ Ésakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ésai ka Sodoma 'imainun Gomorra émanu 'ikë unikama ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai 'uchakë, ax ka 'ucha chaiira 'ikën, ²¹ usa 'ain kana bërí anu kuanti 'ain, asérabi kana atun 'ucha chaiira

'imainun 'atimañuira 'aia kixuan ñuiā kuan. Usa 'ain kana asérabi kara unin ñuiā kuakë ax usa 'ikë 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukë uni rabë ax Sodoma éma isi anuax kuankëxa, kuantamainun ka Abraham anu pain Nukën Ibubë bérúakëxa.
²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnën Nukën Ibu Dios ñukákëxa:

—¿Karamina uni 'uchañu këñun uni 'uchañumakama 'atima okin këñuti 'ain? ²⁴ A émanu ka cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'iti 'ikëñ. Usa 'ain kaina, ¿a émanu 'ikë unikama këñutima kupin a cincuenta unikama énti 'ain? ²⁵ ¡Min usokin uni 'uchañuma këñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabëtaxbi 'uchakësa 'ikë 'ati 'ain! ¡Usakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akë ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukën Ibu kakëxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mérakin kana Sodoma émanu tsókë unikama këñutima 'ain.
²⁷ Usakian kakëxun ka Abrahamnën amiribishi katékéankëxa:

—'En ésokin mi kakëxun kamina 'é uisabi otima 'ain, mix kamina Nukën Ibu Dios 'imainun kana 'ëx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aínbì kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akëma anua cincuenta uni 'iti pish-inti 'ikëñ. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akëñuma 'ain kaina éma a këñuti 'ain?

Kakëxun ka Nukën Ibu kakëxa:

—'En cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mérakin, kana a éma 'atimokin këñutima 'ain.
²⁹ Katankëxun ka —Amiribishi katékéankëxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akëma 'iti 'ikëñ — kia ka Abrahamnën kakëxa.

Kakëx ka —cuarenta a kupín kana a émanu 'ikë unikama këñutima 'ain—kixun Nukën 'Ibu kakëxa.

³⁰ Aíñbi ka Abrahamnën amiribishi katékëankëxa:

—'En kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ën mi katékënkëx 'ëmi nishtima 'ain, 'aíñbi sapi kamina treinta unishi mérati 'ain. Ésokian kakëxun ka Nukën 'Ibun katékëankëxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mérakin kana a émanu 'ikë unikama këñutima 'ain. ³¹ Usaia kia ka Abrahamnën amiribishi katékëankëxa:

—'En 'Ibu, 'en kana ésokin kati 'ikémabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mérakëbë 'iti 'ik? Kixuan ñukákëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'En anua veinte uni mérakin kana a éma këñutima 'ain. ³² Kia ka énkinma Abrahamnën amiribishi katékëankëxa:

—'En kana ésokin mi kain 'en 'Ibu, 'aíñbi kamina mix 'ëmi nishtima 'ain, 'aíñbi kana mi katékënxuma énë banaishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mérakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mérakin kana a éma këñutima 'ain.

³³ Ésai pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi aín 'iti chupa këxtú 'akë anu utékëankëxa.

19

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra éma këñua bana

¹ Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë émanu ángel rabë bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun émanu atsínti xékuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanën memi bëtikikin, ² ka kakëxa:

—'En kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'en xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'ainshi kuanti 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kananuna 'ima. Xubu éman énushi kananuna nu rabé 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katékëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain usakian 'uran kakékun ka a rabëtan aín xubunu abé kuanti sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a émanu 'ikë unikaman kamabi Sodomanu 'ikë unikamañ aín xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun béná unikamaribi 'iakëxa, ⁵ usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa énë ñantan min xubunu ukë uni rabé ax 'ik? ¡Kamina chikínti 'ain! ¡Atubë kananuna 'isatanin énë imé kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'E 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bérúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ex kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabé mitsuñ kuéenkësokinmi 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'aínbi kamina uni rabé énë uisabi okantima 'ain, atux ka 'en kuéenkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Ésokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—¡Mix amo nirakéanan kamina min xubunu nu atsímiti 'ain! Mix énu 'ikë uni 'ixun kaina min kuéenkësokin nu 'ati 'ain. ¡Bérí kananuna

a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin aín xëpútinubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akananiabi ka ángel rabë a isia kuankë an aín mëkën mëshpkianxun bikin aín xubunu atsímiakëxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xëpúti upíokin xëpúakëxa, ¹¹ xëpukinshi ka ángelnën. Ëman bukukë unikama bëxuñu 'imiakëxa. Kamabi uni bënábukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xëputi barikasmatankëx ka atux rikiankëxa. ¹² Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabë an Lot kakëxa:

—¿Min aintsi 'ibukama kara ènë èmanu 'áima 'ik? Kamina biti 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina ènë èmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot ésokinribi kakëxa. Nun kananuna ènë éma añu kara anu axa akama këñunbi këñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ènë éma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi këñuima kiax kia, usa 'ain kananuna nun bërí ènë éma këñuin.

¹⁴ Usakian kakëx ka Lotnën aín bëchikë binuxun kakë aín piaka 'iti uni rabë barikuankëxa, kuanxun mérakin ka aín piaka 'iti uni a kakëxa:

—¡Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka ènë éma këñuti 'ikën!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën. ¹⁵ Usai 'ión pëkarakuatsínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katékëankëxa:

—¡Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabë akama bibiani ènë éma këñukëma 'ainshi bamatisama taní kuanti 'ain.

16 Ńsokin kakëxbia bënëti kuaniama ka nuibakin ángel rabëtan Lot, mëinkin biakëxa. Nukën 'Ibu ka 'ain xanu 'imainun aín bëchikë xanu rabë aribi a émanua bamatima kupin iémikin chikíankëxa.

17 A émanua chikinbiaxun ka ángel achúshinën Lot kakëxa:

—;Bënëti kamina abákiani kuanti 'ain iétisatani! Kuankin kamina kaxú bësukin aňu ñubi isima kuanti 'ain, usai 'ikamina nirakëtima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iétisa tani kuanti 'ain. **18** Aínbi ka Ńsokin Lotnën kakëxa:

—;Usama ka 'én 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikén! **19** Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iénun 'akian, 'aínbi kana 'ëx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. **20** Ka kuat, énë 'urama ka achúshi éma chukúma 'ikén, anu kana abáti 'ain. ;Anu iéti kuantanun kamina 'ë énti 'ain, ax ka éma chukúmara asérabi 'ikén! **21** Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'En kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë éma chukúma a këñutima 'ain, **22** usa 'ain kamina ;Béríbi énuax kuanti 'ain! bënëtishi ka kuantan, mix a émanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a éma Sóar kakin anéækëxa.

23 Kuankëbë pëkarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun aín bëchikë xanu akamabë bëbakëxa Sóar kakë éma chukúmara anu, **24** usaía émanu bëbakëbëtansi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre naína 'ibúmkin Sodoma 'imainun Gomorra kakë éma a këñuakëxa; **25** usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan émanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë éma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. **26** Usai 'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isibi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun

Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxsa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷ Usai 'iónxa pëkarakëma 'aínshi ka Abraham anuaxa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantéankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë éma aubésukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëk amiaxa naë nénkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹ Esokin ka Nukën 'Ibu Diosan éma rabë anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a émanua chikíankëxa.

Moabitaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a éma këñuan ka Lot 'itsaira rakuëti Sóar kaké éma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabë abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabë, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mératankëx anu tsótí bérúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nétën, aín bëchikë apanëen sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukën 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xénira 'ikën usa 'ain ka énë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabë xanuati ka 'aíma 'ikën, kananuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëóntri 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchikë 'ítanun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuén bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amikëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukën apanëen, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ënë imë 'iòn usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ënë ñiantan amiribishi paëónti 'ain; usakin 'atankëxun kananuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuax-unti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantámbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbì ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabë tuuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakin anékë 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënribi tuakëxa achúshi okin aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

20

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikë bana

¹ Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikiani kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë éma 'imainua Cadés kakë éman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ënë xanux ka 'én xanuma 'ikën, ax ka 'én chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ 'aínbì ka a imébi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka ésokin kakëxa: 'Én 'Ibu,

¿min karamina añu ñu 'atima 'akëmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnëbi ka 'ë kaxaq ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kiax ka kiaxa, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa sinánkin 'ën bian, 'áinbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'En kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'ëmi 'uchanan mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bérí, a xanu aín bënë 'inántekënti 'ain, ax ka an Dios kikë bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upitax tsótí 'ain; usa 'ain kamina béríbi a uni aín xanu 'inántekënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi këñuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnen an ñumëmikë unikama kuënxun ñuixuankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuéakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuixuntankëxun ka 'apu Abimélecnen Abraham kuënxun kakëxa:

—¡Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'ën mi 'atimon, uisa kupín karamina 'ë chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'ën xubunu 'ikë unikamaribi 'uchamisa tankin 'ë parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën. ¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'ëmi sinan? Ésokin ka 'apu Abimélecnen Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ ésokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—'En kana ënë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'ën xanu Sara bikin 'ë 'akánti 'ikë kixun. ¹² Asérabi kana 'ëx kin ax ka 'ën chirabakë 'ikën: ax ka 'ën papan

bëtsi xanumi bëchia 'ikën 'en titami 'akima; usa 'ikë kana 'en xanu 'ití biakën. ¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë kakëxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakëx chikíkin kana 'en uinu 'ikë émanu karanuna bëbai, anuax kamina mix unin ñukákëx, ax ka 'en rarëbakë apan 'ikën kiax kiti 'ain kixun kakën.

¹⁴ Usokian Abrahamnën kakëxun ka 'apu Abimélecnen aín xanu Sara Abraham 'inántékëankëxa. 'Inánkin ka aín 'arakakë ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mëëxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkëxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakëxa:

—Kamina isti 'ain, énëx ka 'en me 'ikën; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankëx anu tsótí 'ain. ¹⁶ Usokin katankëxun ka aín xanu Sararibi kakëxa:

—'En kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina añu ñu 'aisamabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka uíxbi 'atimati mimi banatima 'ikën. ¹⁷ Usokian kakëxun ka Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuankëxa, ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸ Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

21

Abrahamnën bëchikë Isaac bakëan

¹ Usa 'ain ka ax kikësabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikësabi oi 'iakëxa, ² usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuankëxa, usa 'ain ka kaniakëkë

'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nêtë nankë sënënkëbë bakéankëxa. ³ Usai bakénkë ka Abraharnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abraharnën aín bëchikë bakénkë mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nêtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu maxaka tækëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakësabiokin. ⁵ A nêtë kaman Abraham cien baritiañu 'ain ka aín bëchikë Isaac bakéankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sinánkëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuëenmikin kuaimixa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëeni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'én kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsíanx? Usa 'aínbi kana 'én achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abraharnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikán ñuikë bana

⁸ Usa 'ain ka Isaac kanikëbëtan a nëtëan xuma ënti a nêtë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timéxun achúshi fiesta cha Abraharnën 'axuankëxa. ⁹ 'Aínbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun qä Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani énuax chikiti 'ikën! 'En tuá Isaac an ka nun bamakin kasunania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ Esokian aín xanun kakësha ka Abraharnën anun paëkin 'itsaira sinánkëxa, uisa kupín karana 'én bëchikë 'én xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sinánkëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi

ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ésokin kakëxa: 'En kana aín rëbúnkinëxa achúshi éma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abraharnen an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuanti 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a témú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'en tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuénkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuénkin ésokin kakëxa: ¿Uisai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'en kana aín rëbúnkinëxa achúshi éma chaiira 'inun 'iminuxun 'ain. ¹⁹ Ésokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

20-21 Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

Abrahamnën sinántékëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënionan ñuikë bana

22 Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham èsokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi aňu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. **23** Usa 'ain kamina, sinanatékëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, énë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'én bëchikékama 'imainun 'én rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatékëkinma 'én mi 'akësaribi okin 'eribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribio kin kamabi énu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bëri tsókë me énu xun. **24** Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatékëntima okin mi kain.

25 Usa 'aínbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'én kana mi kaisatanin min unikaman ka 'én anua 'umpax biti kini a 'é bikuanxa. **26** Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnëribi kakëxa:

—Min kamina 'é bérámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'én bëri 'unanin béríbi kamina 'é kain. **27** Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nëtënbì sinanatékëntima okin a rabéxunbi mëníokëxa.

²⁸ Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabé oveja bitankëxun raíri këñun nimikinma amo séténakëxa, ²⁹ usakin 'aia iskin ka Abimélecnen ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo séténatin? ³⁰ Ësokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé ovejakama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'aké 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. ³¹ Usokin anuxun a rabéxunbi 'aké kupín ka Beerseba kakin anéakëxa, anuax ka sinanati 'itékentima oi mëniónankëxa. ³² Usai anuax mënónantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anékë anuax anu kuantékëankëxa filisteo unikama menubi.

³³ Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibu Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oítsókë a. ³⁴ Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

22

Nukën 'Ibu Diosan Abraham asérabi kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ëníma ami manutima asérabi sinania kixun tankin. Aín anëñ kuéankëxa, usakin kuéenkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu. ² Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami asérabi nuibairakë, a buani kamina kuanti 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë mattánu xun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³ Usakian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mënítankëxun; anu karu tëapaxun nëakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëémikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbëa rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ënen menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëémikë uni rabé kakëxa:

—Enuxun kamina asno bérúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utékënti 'ain. ⁶ Usakin aín uni rabé katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënen karu tëapaxun nëakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtokë upiokin kuënuke bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ésokin kakëxa:

—Enu ka karu 'imainun tsi 'ikën ¿uinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik? ⁸ Ésokian aín bëchikënen ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë —Abrahamnën kakëxa.

Usokin kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanuan Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi néakëxa, néaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkin naínulixirun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! éosokian kakëxun ka.

—Énu kana 'ain 'én 'Ibu —kixun an kakëxa.

¹² Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi asérabi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³ Kakëx kaxú bësukin isi kuainakékinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pëñanakëmi aín mancha utéanx a tanain nikë mérakëxa; usai 'ikë mérakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë néakë a tubuana rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴ Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxuan usakin 'akë matá me anékin: Nukën 'Ibun ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anéakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibun ka a matánulixirun 'asaribiokin 'akiniakia kikania. ¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínulixirun amiribishi kuëntëkëankëxa, ¹⁶ kuënkin ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kiaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'én mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi asérabi sinanatékëntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'én upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imé

naínu iskësa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínuia iskësaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi émanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën,¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain.¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikë uni ébiankë anubi utékëankëxa. Utankëx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantékëankëxa, anu ka Abraham aín aintsi 'imainun an ñu mëëxunkë unikamabë tsótí bérúakëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënribi aín xukën Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa.²¹ A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukën Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiribi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa.²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel.²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor ain bëchikëkama 'iakëxa.²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiribi bëchipakëxa, énëkamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

23

Sara ñukë maíñkan ñuikë bana

¹ Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia,² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriat-arbá, kakëbia Hebrón kakin anékë éma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain

'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu méníoti 'áima 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabé banakëxa:

⁴ —Banakin ka ësokin kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu ménónun 'ë maruti 'ain.

⁵ Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶ —¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'En kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubé 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukëñ 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë kà mi 'akinia ax kushüira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu méníoti 'ain, uinu 'ikë unínbì ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikëñ kamina 'ati 'ain. ⁷ Ësokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atumi ñanákin, ⁸ ësokin atu kakëxa:

—Mitsun asérabi 'ën xanu ënu méníoti kuëenkin kamina Sóharnëñ bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain. ⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënénkënu 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'En kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ënë menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin kà Efrón hitita uni ax atubé tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a émanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹ —¡Usama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'En kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'En aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ënë mi 'inainshinuxun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

12 Ńsokin kakëx ka unikamami ñanati 'itékënkin ka Abrahamnën, **13** ũsokin atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—j'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ũsokin mi kain uiti karamina kuëenin min me kupí atibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakin mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

14 Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

15 —Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bëri anu min xanu mainikuanti 'ain.

16 Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërökaxuankëxa. **17** Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabükë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, **18** usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

19 Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. **20** Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

24

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac barixua ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Abraham ax kaniakékë 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ² Achúshi nötën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'en kisinu nankin kamina, ³ sinanatékëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë me bërúankë an ka 'en bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënua, ⁴ usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'en nötë anu kuantankëxun 'en aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuanti 'ain.

⁵ Esokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Ex kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿año 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántekënti 'ain? ⁶ Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¡Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'en bëchikë anu buántima 'ain! ⁷ Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'en aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'en rëbúnkikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'en bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸ Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'en mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'en bëchikë buántima 'ain!

⁹ Esokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰ Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an

ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni kuanti ákama biañan ka mëkën rabë camelloribi a ñu mëëxunkë uninan biakëxa, usakin 'inánkëxun bitankëx ka raíri unikama abë kuanti bibiani Nahor kakë éma, Mesopotamia kakë menu 'ikë anu kuankëxa. ¹¹ Usai 'itsa nëtë 'ikiani kuantankëx ka Nahor kakë éma rapasu pain bëbakëxa, bëbakëbëbi ka bari xupinbuakëxa. Usai xupibukëbë ka anu 'ikë xanu chipashkamax aín chumu bëi 'umpax biti anu uakëxa. Aia ka unikaman anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camel-lokama tantimikin isakëxa, ¹² usai anu bukuxun iskëxbia xanukama ukëbëtan ka Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa: 'En 'Ibu 'imainun 'en ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios kana éoskin mi ñukatin, usa 'ain kamina bëri 'en 'ati ñukama upí 'inun 'ë 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'en a ñu mëëxunkë uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³ Anua 'umpax biti rapasu kana bëban, usa 'ain ka énu 'ikë xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴ Achúshi xanu chipash 'en kakëxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'en min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakëxun ka 'ë kati 'ikën: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camelloka-maribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min kaískë uni aín xanu 'iti 'ikën. Usa 'ain kana 'en 'unánti 'ain min kamina 'en ñu mëëxunkë uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abë banai sënénkëma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutë 'akë téxanu nanxun tuinbëtsinia isakëxa. Ax ka Rebeca Betuel kakë uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornën bëchia 'iakëxa, ax ka Abrahamnën xukënan bëchikë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibë 'ikin tankëma pan 'iakëxa; uinu

'ikë unibëbi 'ikëmapan 'iakëxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankëxun, aín me ñutë 'akë nanpátankëxun buchuobiani kuankëbëbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankëx a nukui nirakëkin kakëxa:

—'È karamina min me ñutënu 'ikë 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸—Kakëxun ka xanun kakëxa, kamina min xëati 'ain usakin kakinshi ka me ñutënu mëkën rabëtan bikin nanopákin xëanun 'inánkëxa. ¹⁹ Inánkëxun xëai sënënia ishi ka Rebecanën kakëxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuëenkësokian xëanun. ²⁰ Katankëxun ka bënëkinshi aín me ñutë 'akënu 'ikë 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akë anu maniakëxa, usakin manitankëxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xëanun bixuankëxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakëxa, an ka unántisa tankëxa asérabi kara Nukën 'Ibun ax kuëenkësabi oi kuania upíokin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xëai sënënkëbëtansi ka a unin kuri seis gramo 'ëñesa bixun xanu a rëñumiakëxa. 'Anan ka mëkënu mëñuti kuri cien gramosa aribi mëñumikin, ²³ kakëxa:

—'È kamina kati 'ain mix karamina uin bëchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imë 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Èx kana Abrahamnën xukën Nahor an Milcámi bëchia Betuel kakë uni aín bëchikë 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina ënë imë anu mikama 'uxi kuanti 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶ Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷ asabi ka kakin: ¡'En 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa kiax kiakëxa! ²⁸ Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iaxa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹ Usokian aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰ usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹ kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi énu bërúanxun bëaxa. ¡Mix kamina éman énu bërúntima 'ain, 'en kana anumi nukúti mitsu mënioxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mënion usa 'ain kamina 'en xubunu 'i kuanti 'ain!

³² Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanpátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³ Usai 'iax sénéan aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'En kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—Ésokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴ Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ex kana, Abraham an ñu mëëxunkë uni 'ain, ³⁵ Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mëëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imiaxa: usa 'ixun ka

'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë pansián, uni an ñu mëëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakékë 'ikëbi 'inánxa, usa 'ain ka 'en ñu mëëxunkë uni an aín bëchikë kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷ 'En ñu mëëxunkë unin ka sinanatékënkima, an kakësabiokin 'anun 'ë kaxa: 'En bëchikë kamina 'ëx anu tsókë Canaán me énu xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'ën papan menu kuantankëxun, anua aín aintsikama 'ikë anua achúshi xanu 'en bëchikë barixuni kuanti 'ain. ³⁹ Kixuan kakëxun kana 'en kan: 'En 'Ibu, ¿anu 'ikë xanu achúshinëx 'ëbë uisama tankëbëtan karana añu 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakëxun ka ésokin 'ë kaxa: 'Ex kana Nukën 'Ibu kikësoi abë nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikën, mia kuania bérúanun bérúankëx kuanxun kamina achúshi xanu 'en aintsin bëchikë xanu 'en bëchikë bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikën, 'en papan aintsin 'ibun bëchikëbi. ⁴¹ Usa 'ainbi kamina 'en aintsikaman aín bëchikë xanu chipash mibë uisamatankëbëbi mix sinanatékëntima kikë bana usaibi asábi béruti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bérí 'en anua 'umpax biti kini anu bëbaxun abë banakin ésokin Nukën 'Ibu kan, 'en ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios: Asérabi kamina 'ëx énu uti 'ë 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bérí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikë xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'en ésokin kati 'ain: 'E kaina min 'umpax ñutëñu 'ikë a 'amitima 'ain, ⁴⁴ ésokin 'en kakëxun ka 'ë kati 'ikën: Asabi ka kamina min xëati 'ai kixun 'ë kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ë kakë xanu ax ka min kaískë uni a 'en ñu mëëxunkë uni aín bëchikënë xanu 'iti 'ikën. ⁴⁵ Ésokin ñukákin

'ën këñukë 'aímabi ka 'ën iskëxbi Rebeca ñutë tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankëxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakëxun ka an bënékinshi aín ñutë, nanopákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katankëxun ka 'ë xëamianan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ex kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. Ësai kia kana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabé aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina béríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ëné an 'ë ñu mëmikë ax kikësa okin 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain añu karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰ Ësokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu ésokin axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kamina bibiánkin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín bëchikënen xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi. ⁵² Ësokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na békë ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupíkë, a bikin ka Rebeca 'inánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun

aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴ Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kamabëtan usakin 'ai ka a imë anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnëti pëkarakëbë nirukin, ka a unin kakëxa: Kana kuantékenti 'ain, anua an 'ë ñu mëémikë uni 'ikë aín xubunu. ⁵⁵ Ésai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka éné xanu nubëpain mapai rabë nétë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuanti 'ikën. ⁵⁶ Ésokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Ex kana énu 'itsa nétë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'ex énu uti upí 'imiaxa, usa 'ain kamina 'ëx kuantékéntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'én ñu mëëxunkë uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸ Ésokin katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Éné unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuanti 'ain —kiax ka ax kiakëxa. ⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bérúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëémikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upíokin sinánxunkin
éssokin kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúnkinëx ka
'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën!
jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman
axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun
émakama biti 'ikën!”

⁶¹ Ésokin kakin sënëonkëx ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëémikë uni akamabë kuani kuankëxa.

Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uni Rebeca anua bibiánkin buánkëbë 'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëkë kini anu 'iakëxa, ax ka Négueb kakë me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³ Anuax ka achúshi nëtën nitsi kuanxun xupibukëbëtan iskinbi ka. Unikama camellonën 'ai amíkuatsini rikuatsinia isakëxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanënríbi au kuanti ami bësui tsóxun Isaac 'uranxunbi mérakëxa, usakin mëraishi ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵ usai 'ibukinshi ka an buánkë uni a ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë uni kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikëñ —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikékama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiánkin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëéankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'itsaira kuëéni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántekëníma manúakëxa.

25

Abraham 'imainun Queturánën rëbúnkikama 'ia bana

(1 Cr 1.32-33)

¹ Usa 'ain ka Abrahamnën bëtsi xanu biti sinánkin, Queturá kakin anëkë a biakëxa.

² Bitankëxun ka amiribi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac

'imainun Súa. ³ Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë assureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴ Ënë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efá, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵ Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶ Usakin 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikékama Abrahamnën aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën maían

⁷ Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ ka uni 'ikësabi kani-akëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokékama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹ Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰ A mex ka Abrahamnën hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹ Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin sinánxuankëxa, usa okian 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëkë anu.”

*Ismaelnën rëbúnkikama 'iá bana
(1 Cr 1.28-31)*

12 Ënë kamax ka Ismaelnën bëchikë Abrahamnën bëchikë egipcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, **13** ënëx ka aín rëkuën bëchikë a pain 'akëxa bakéan a 'iakëxa: Nebaiot, ax ka aín bëchikë apan 'iakëxa; 'atankëxun ka bëtsiribi 'akëxa Quedar, Adbeel, Mibsam, **14** Mismá, Dumá, Masá, **15** Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. **16** Ënëkamax ka Ismaelnën bëchikë mapai rabé 'imainun rabé akaman anë 'ikën, usa 'ain ka atun anënbi anënbi aín me anéanan ax anu 'ikë aribi anéakëxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinëx ain menu menu atun 'apuñu 'iakëxa.

17 Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakëxa, ñui ka aín chaitiokékama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokékama maían anubi maíankëxa, **18** Usai ax ñua ain rëbúnki kamax anubi tsótí Havilá kaké me Egipto 'ukémanan anun, Asirianu kuani kuanti anubi tsótí buküakëxa. Usai 'i ka anuax aín xukén kamabébi 'atimonani nishanani anubi buküakëxa.

Esaúnën ain bëchikë apan usai 'iti 'ikëbi Jacob marua ñuikë bana

19 Ënë banax ka usai kara Abrahamnën bëchikë Isaac ax 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën. **20** Isaacnën ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakëxa, ax ka Betuelnën bëchikë Labánëen chirabakë 'iakëxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kaké me anu tsókë 'iakëxa. **21** Usa 'ain ka Rebeca tuakëma xanu 'iakëxa, usa 'ain Isaac an ami bëchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankëxa. Usakian ñukákëxun ka Nukën Ibun an ñukákë a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakëxa. **22** Usai tui ka aín pukunu rabé tuá 'irukë 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkëxa: “Ënëxa ésaí 'ikëbë

karana 'ëx, ¿uisa 'aish basi tsótí 'ain?" Usakin sinánbiani ka Nukën 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankëxa,
 23 usakian ñukákëxun an kakëxa:
 "Min pukumëu ka tuá rabë 'ikën,
 ax ka rabë éma 'iti 'ikën,
 usa 'aish bakënkëma 'aíshbi ubionania. Achúshinëx
 ka kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan
 ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka
 'anáka ax kushiira 'inuxun 'aia."

24 Ńsokian kakë basirama 'aínbì ka Rebeca aín nëtë sénenkëbë, rabë tuá bakëankëxa. 25 A paian Rebeca bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë 'iakëxa, usa 'ikë ka a tuá Esaú kakin anëakëxa.
 26 Usai 'ikin aín apan Esaú aín taë tsiputu tuibëtsini aín 'anáka chikiakëxa, usaía 'ikë a ka Jacob kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabë bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

Esaú 'imainun Jacob 'ia bana

27 Usa 'ain ka a tuá rabë kaniakëxa. Usai kani-tankëx ka aín rëkuén bëchikë Esaú ax ninua ñuira okë uni 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënín sinaínshi uni 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mëi tsótí kuëeni 'iakëxa. 28 Usa 'ain ka Isaacnën aín bëchikë Esaú a 'itsaira nuibakëxa, aín ñuakë pilkin, usakian aín papan aín rëkuén bëchikë a nuibamainun ka Recbecanën aín tuá Jacob aribi 'itsaira nuibakëxa.

29 Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa pití ñu nëish okin 'aruandi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti pananx. 30 Ukin kakëxa:

—'Ë karamina min pití pansionkinmi 'akë tëxéra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka Esaú ax aín kuai anë Edom kakin

anëkë 'iakëxa.) ³¹ Min kamina —'Ex min apansa 'ixun min biti ñukama 'ën binun 'ë 'imiti 'ain, — kixun ka Jacobnën kakëxa.

³² Kakëxun ka Esaúnën kakëxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'ëx panax numin bamatisa taniabi isëshiti 'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma kana min apan 'ëx 'itima 'ain.

³³ —Kia ka bëríbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismainunbi asérabi sinanatékëntima okin 'ë katí 'ain —kixun Jacobnën aín xukën karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnën sinanatékëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴ Usakian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okian 'arukë a këñun pán pinun kixun aín xukën Esaú 'inánkëxa, usakian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

26

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kakë émanu kuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iskë kakin anëkë 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribit a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë éma anu kuankëxa. ² Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ésokin kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mi kakë anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina 'enë menu pain tsótí 'ain. 'Ex kana mibë 'iti 'ain

'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúンki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúンkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúンki kamasaribi 'inun, ⁵ ésokinribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa."

⁶ Ésokian kakëx ka Isaac Guerar kakë éma anu tsótí bérúakëxa, ⁷ usai bérutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuëkin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuëkin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Ésokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsótí bérúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nëtën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëenkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿asérabi kat? Min xanu 'aínbi karamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kiax këmëi kian?

—'En kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ésokin an? 'En mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

11 Usakin katankëxun ka Abimélecñën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikëna.

12 Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. **13** Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë pansiánñu 'iakëxa. **14** Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsi ami nishkin 'atima okëxa. **15** Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. **16** Usa 'ain ka Abimélecñën Isaac èsokin kakëxa:

—Béríbi kamina ënuax kuanti 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikësai ñuñuira 'aímabi.

17 Èsokin kakëx ka anuax chikíkiani kuanx Isaac Guerar kakë émanu 'ikë me sapan anu tsótí bérúakëxa. **18** Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtékëankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtékëankëxa.

19 Achúshi nëtën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mérakëxa. **20** Usakin 'umpax atun pain mérakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bérúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kiax Isaacnën ñuina an bérúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan

méeanani abë nishanankëxa. Usaia anun rabanan mëeanankë ka Isaacnën a 'umpax. "Anuax mëeanankë kakin anëakëxa." ²¹ Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini itsi anua 'umpax biti 'atékëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotékenkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë "nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa." ²² Usaia aín unikama 'itékënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsoti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëeananima iskin Isaacnën anuax mëeanantékënima upitax tsoti kakin anëakëxa, usakin 'atankëx ka èsai kiakëxa: Bërí ka Nukën 'Ibu ënu nu èanxa, usa 'ain kananuna ènë menuax nishananima ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantékëankëxa.

²⁴ "Anu bëbaxa ñantabukë a imë ami mérakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

'Ex kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ex kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'én uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin,

min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'eonun 'imiti 'ain."

²⁵ Èsokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakin Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bérúakëxa, bérúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëémikë unikama 'amikëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nëtëñ, Abimélec Guerar kakë éma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol aka-maribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mitsubë 'iabi 'ë min émanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Ésokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikëñ: ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'en menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaiira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amitankëxun kuëénkin atubëtan pianan xéakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatékëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuanti 'ain kixun amiribishi atubë isanantékëxuma kakëxa, kakin ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokin kuantanun xuakëxa.

³² A nëtëñbi ka an ñu mëémikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi anua mëran kixun kakëxa. ³³ Usakian mérakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakin anëakëxa. Usa 'ain ka a éma Beerseba kakin anëkë 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵ Usokian a xanu rabë aín tuá Esaúnën bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuëénima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunën xanu 'ën tuákën biaxa kiax masá nuituti nishi tsóakëxa.

27

Isaacnën Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu istisama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nëtën aín rëkuén bëchikë Esaú kuënxun kakëxa:

—¡'En bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnën kakëxa.

² —Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnën kakëxa—, 'ëx kana bëtsi nëtënbì ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ëx kuëénin, kamina min kanti këñun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ë 'axuni kuanti 'ain. ⁴ 'Abëtsinxun kamina nëishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písá taní usakin 'abëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. Usokin 'abëtsinkin bëkë pitankëxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵ 'Aínbì ka èsokian kaia ax anu 'ixun Rebecanën uisakin karaisa Isaacnën Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶ Rebecanën aín tuá 'anáka Jacob a èsokian kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, èsokian min xukën Esaú kaia kuan: ⁷ Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana písá

tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pitankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸ Usa 'ain kana mi kain, 'en bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'en mi kamainun: ⁹ Kamina anua ñuina 'arakakékama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabë kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'en kana min papa ax kuéenkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰ Usakin 'en 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹ Kakëxunbi ka Jacobnën ain titat kakëxa:

—Min kamina 'unan 'en xukénax ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹² 'En papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'en 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³ Ńsokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'En bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima 'enu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'en kakésabiokin, cabra bërí kanikë rabë bitsi kuanti 'ain.

¹⁴ Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabë bitsíkin aín titat bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵ usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsíkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶ Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká,

ěskaxun nankë anúnribi upíokin ramápuキン Jacob aín pëñanu 'anan aín têxanuribi têrabaunkëxa, ¹⁷ usakin 'atankëxun ka aín titan pití nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸ 'Inánkëx anua 'ikë anu atsíñkin ka Jacobnën aín papa ēsokin kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'en bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹ —Ëx kana Esaú, min rëkuén bëchikë a 'ain — kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa. 'Emi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'en 'abëtsinkë ñuina nami pití 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:
—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mérabëtsian, 'en bakë?

Kakëxun ka min Diosan ka 'en bënëkinshi méraranun 'é 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹ Esokian kakëxunbi ka Isaacnën katékëankëxa:
—Nérira kamina uti 'ain, mi ramëkin asérabi kaina 'en rëkuén bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²² Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënum 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: "Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pëñranisa min pëñan 'ikë."

²³ Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikë, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain, ²⁴ amiribishi ñukátékëankëxa:

—¿Asérabi karamina mix 'en bëchikë Esaú a 'ain?
—Kixuan ñukákëxun ka 'ex kana Esaú 'a 'ain — kixun Jacobnën kakëxa.

25 Ńsokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'En bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'ë 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mëtëxtankëxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnën, uvas baka 'akë aribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Isaacnën pianan xëakëxa, **26** usokin pianan xëai sënëntankëxun ka kakëxa:

—'Ë 'urama ukin kamina achúshi okin 'ën bëmánanu 'ë bëtsuku kati 'ain.

27 Ńsokin kakëx bëtsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnën chupa Isaacnën xëakëxa. Xëkin ka ësokin kakin upíokin sinánxuankëxa:

“Enë chupan 'ishax ka 'ën bëchikënan 'aish. Abë ninu nikë 'ishasa 'ikëa, Nukën 'Ibu upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.

28 Usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan min ñu 'apákë chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikën, 'ibúmikëxun ka min ñu 'apákëkama menua chabótí 'ikën, usakin 'akëxun ka min trigo bëru 'itsaira 'imianan a mi xëati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikën.

29 Usa 'ikë ka 'aisamaira unin mi ñu mëëxunti 'ikën; bëtsi menu 'ikë unikamaxribi ka mi bëtánain rantipuruni 'iti 'ikën.

Mix kamina min xukénkaman 'apu 'iti 'ain;
¡Usa 'ain ka atux mi bëmánon rantipuruni 'iti 'ikën!
Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okëribi 'iti 'ikën,

'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.”

30 Usakin Isaacnën upíokin sinánxunkëxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikë anuax kuankëbëshi

ka Esaú axribi ñuina 'abëtsinkin bëi uakëxa.
31 Utankëxun ka anribi ñuina nami nëish okin 'aruakëxa, 'arubëtsinkin bëxun ka aín papa ésokin kakëxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bëchikënëan 'abëtsinkin bëxun mi 'aruxunkë nami ènë piti 'ain, pitankëxun kamina min upíokin sinánxunkin 'ë kati 'ain.

32 Kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ex kana Esaú min rëkuén bëchikë a 'ain, —kixun ka kakëxa.

33 Ésokian aín bëchikënëan kakëx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bëtsi tärëkin aín bëchikë kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'ë 'abëtsinxun ñuina nëishokin 'aruxun bëxunkë ax 'iax? 'En kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankëxun kana 'ën a upíokin sinánxuan usa 'aish ka bërí ax upíokin sinánxunkë bëruaxa.

34 Ésokian aín papan kakëxun kuati, ka Esaú munuma nishi kuënkëni iankëxa:

—¡Kuënkëni ini ka kiakëxa, papa 'ëribi kamina min upíokin sinánxunti 'ain! **35** 'Aínbi ka Isaacnën kakëxa:

—Min xukën 'anákanën, uxun paránkëxun kana minan 'ikëbi, upíokin sinánxunkin a 'inan. **36** —

¡Usaia këmëxun ñu biti 'unánxun ka Jacob kakin anëakëxa! —Kiax ka Esaú kiakëxa—. ¡Bërí ka an 'ë rabëokin ésokin 'akë 'ikën! Bëráma ka 'ëx aín apan 'ikëbi an 'ë bikuani 'ën apan 'iaxa, bërí ka amiribishi biaxa 'ëmi upiokin sinánxunti aribi.

¿'Eribimi upiokin sinánxunti bana kara 'aíma 'ik?
37 Ésai kia ka aín bëchikë apan Isaacnën kakëxa:

—Ka kuat, 'en kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukén 'Ibu Dios Jacob ñukáxuan; usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mëëxunkë 'iti 'ikén, 'imainun ka an trigo 'apákë 'aisamaira 'ianan ñu bimiñu aín baka xéati 'aisamairaño 'iti 'ikén. ¿Añu karana 'en bérí mi 'inánti 'ain 'en bakën? ³⁸ Ësokian kakëxun ka Esaúnën amiribishi ñukátékëkin munuma banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukén 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'iké papan? ;'Eribi kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain ësokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiribishi iankëxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën aín bëchikë kakëxa:

“Ka kuat, mix kamina me anua ñu 'apákëbi 'irukëma a menu 'ianan anua 'uí 'ibucëma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manë xëtokë anun 'akanani mëanani tsóti kamina min xukén 'anáka an ñu mëëmikë 'inuxun 'ain;
usai 'i kamina min rëbúnkikama kushitékënti aín,
ënë menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain.”

Jacob amia aín xukén Esaú nishkëx abá ñuikë bana

⁴¹ Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën ami xuamati nishkin Jacob istisama tankëxa aín papan upíokin sinánxunkin kakë kupín, 'imainun ka sinánkëxa: “Ënuax basiramashi kana 'en papa ñukëbë 'itsaira masá nuituti nitéxëti 'ain, usai 'ikin kana 'en xukén Jacob rëti 'ain.”

⁴² Usakian Esaúnën sinánkëbëtanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob kamitankëxun ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min xukén Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³ Kamina 'en kakëxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina béríbi abati Harán, menu kuanti 'ain kuanx kamina 'en rarëbakë apan Labán aín xubunu 'i kuanti 'ain. ⁴⁴ Usai kuantankëx kamina anu pain 'i kuanti 'ain, min xukén apan axa mimi xuamati nishkë a inúkian ⁴⁵ min 'akë a manutamainun. Usa 'ain kana 'en amiribishi utékun mi kamiti 'ain. ;'Ex kana 'en tuárabë achúshi nëtën ishi a rabëtaxbi bamati kuëeniman!

⁴⁶ Ésokin pain aín tuá katankëxun ka Rebecanën Isaac ésokin kakëxa:

—'Ex kana énë hitita xanu rabë Esaúnëa bia énëbë tsótì atsan, usa 'ain kana abë 'isamatanin. Jacobnën ribia achúshi hitita xanu Canaán énua bikëbë karana 'ex uisari énu tsótì 'ain, kana énu tsótima bamati 'ain.

28

¹ Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upíokin sinánxunkin ésokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me énua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ² Kamina Padáram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuanti 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi biti 'ain.

³ Usa 'ain ka Nukén 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upíokin sinánxunkin min rëbúnkienëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rëbúnki kamauax 'aisamaira éma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka mi 'inánan, min rëbúnkamaribi upíokin sinánxunkin Abraham kásabiokin, énë me 'ibuanun anu nu bérí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësai tsókë énë mi 'inánti 'ikën, Nukén 'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun kásabiokin.

⁵ Ńsokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanubia ñuikë bana

⁶ Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnën aín, xukën 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mënítankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian énë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷ 'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësabí oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëeniamá 'unánkëxa; ⁹ usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka béráma Canaán menua bikë xanu rabé axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mérá ñuikë bana

¹⁰ Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuanti bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹ Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bérúxun ka amia katamëti achúshi maxaxbitankëx aín maxkámi ami tékpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹² Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun

raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun èsokin kakëxun kuakëxa: 'Ex kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ènë 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'eoí me putu iskësaira 'i aín tsipumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabükë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵ 'Ex kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'en mi bérúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ènë menubi mi bëtékënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'en kakësabiokin 'axuntankëxuma èntima 'ain.

¹⁶ Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: "Asérabi ka ènë menu Nukën 'Ibu 'ebë 'ikën kixun kana 'en 'unánkëma 'ain." ¹⁷ Usa 'ain kana 'itsaira rakuéan, 'imainun kana sinan: Ènë mex ka upíira 'ikën. "¡Ènëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naikamë 'eo manámi 'ikë aín xéputi 'ikën!"

¹⁸ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu tékëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nitsíankëxa, usakin 'atankëxun ka ènëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xení bitankëxun ami anpënkakëxa. ¹⁹ A menu ka béráma achúshi éma Luz kakin anékë 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anékin Betel kakin anéakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰ Anuax ka Jacob èsai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bérúanan, 'en pití ñu 'inánan 'en pañuti chuparibi 'ë 'inánti

'ikën, ²¹ usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaibi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²² 'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukëñ 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

29

Jacob Harán kakë émanu bëba

¹ Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabë 'imainun achúshi anu timëax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timëkëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'iké —kixun an ñuina bérúankë unikaman kakëxa—. Kakëbëbia aia iskin ka ñuina bérúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia.

7 Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikén, bari ka 'urapain 'ikén anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

8 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timékëbëtan kuni kananuna an bérúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaiira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

9 Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bérúankë 'iakëxa. **10** Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'iké kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; **11** usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. **12** Usai 'i sénénkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ex kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, ësokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. **13** Usokian aín bëchikënén aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'iké akama ñuixuankëxa. **14** Usakin ñuixuntankëxa sénenia ka

Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aintsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

*Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëëa
ñuikë bana*

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bérúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ex min aintsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabëñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anékë 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anékë 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíra 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëéankëxa, kuëénkin ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabë baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'En kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbì kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bérúti 'ain. ²⁰ Usokin mënítankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabë baritia ñu mëäkëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëénkin tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabë baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

22 Usokin mënótankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. **23** 'Aínbi ka Labánën a imë birakamibiankin aín bëchikë Líabibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imë Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. **24** Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'én bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

25 Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Líabëa uxnékë 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ésokin 'an? ¿'En karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? **26** Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Énuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukën apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëeniman. **27** Usa 'ain kamina anun mi Líabikë nêtë mapai achúshi 'imainun rabë nêtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. **28** Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Líabikë nêtë mapai achúshi nêtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. **29** Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bérúankëxa. **30** Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëéankëxa aín xukën Líabibiankin Jacobnën, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabë baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

31 Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. **32** Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: "Nukën 'Ibun ka 'ëx témérai nitsia isaxa. Ésokin sinánkin qá aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bérí 'ën bënëñ 'ë kuëenkin nuibati 'ikë kixun sinánkëxa." **33** Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atékënen 'ë 'imiaxa. **34** 'Imainun ka amiribishi tuatékëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bérí ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëeni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabé 'imainun achúshi tuá 'axuan. **35** Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatékëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bérí kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain, Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatékëníma ñomëakëxa.

30

1 Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun siñani aín xukën Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Émiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

2 'Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Ex kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëeníma.

3 Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbí tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën

tuása 'iti 'ikën. ⁴ Ësai abë banatankëxun ka Raquel-nen Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵ abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Dan kakin anékë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'én ñukákëxun kuakin nuibakin énë tuá 'é 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitékëankëxa, ⁸ usakian ami bëchitékëan ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Neftalí kakin anékë 'iti 'ikën, 'ëx kana 'én xukën apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bérí 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bérí tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënénkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánen aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'En sinánkëma 'aínbi ka ésai 'iaxa! Usa 'ain ka énë tuá Gad kakin anékë 'iti 'ikën. ¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëemikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitékëankëxa, ¹³ usakian bëchitékëan ka Lía kiakëxa: ¡'Ex kana chúamarua taní kuëenin! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëenia kiax kiti 'ikën. Usa 'ain ka énë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkëkë méraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—'Ë kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi

bëtsira 'inántima 'ain. **15** Kakëxunbi ka Lían aín xukén kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbì kaina 'ën tuakëan békë kaxorisa bimi ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan békë kaxorisa bimi ënë kupín ka Jacob ënë imë mibë 'uxti 'ikën — kixun ka Raquelnën aín xukén kakëxa. **16** Usakin kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mérakin kakëxa:

—Bérí kamina ënë imë 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupión kaxorisa bimi 'ën tuákën békë anun.

Usa 'ain ka a imë Jacob Líabë 'uxakëxa.

17 Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuankëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. **18** Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anékë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishiaxa an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín.

19 Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuankëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, **20** usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishiaxa. Usa 'ain ka bérí 'en bënën 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'en kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ënë tuá Zabulón kakin anékë 'iti 'ikën. **21** Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomékin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anéakëxa.

22 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. **23** Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuén tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu

Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴ 'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmái rabinkë a 'ë mënioxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵ Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'En menubi kuantékëntanun kaina 'ë xutima 'ain. ²⁶ Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabé 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëekian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëexuan kixun.

²⁷ Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërúti 'ain. 'En kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix énu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸ Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹ Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëea kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰ 'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bërúaia Nukën 'Ibu 'akinkëx béri 'aisamaira min ñuina 'ikën; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ënanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹ —¿Uiti mi kupíoti kaina kuëenti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'Ë kamina kuríkinën kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnën katëkëankëxa—. Mixmi 'ën usakin kamina 'ati 'ai kixun kakëx kuëenkëbë kana amiribishi min ovejakama bërúain kuantékënti 'ain kixun

ka aín kuku kakëxa: ³² usa 'ain kamina bërí 'ë anua min ñuina 'arakakékama 'ikë anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo séténati 'ain. Ax ka anúnmì 'ë kupíoti 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain ka uinsaran kaina uisatanin a nëtëñ utankëxun isti 'ain; 'en ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskëxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikësa 'ianan tunan 'ënanu 'ain kamina 'en kana minan mëkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —Esokian kakëxun ka asabika, min sinánkë ax 'ikën —kixun Labánën kakëxa.

³⁵ Usokin katankëxun ka Labánën a nëtëñbi aín ñuinakama amo séténakin chibu aín bëñë shióshtio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukësa akama këñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo séténaxun aín, bëchikékaman bérúanun kixun 'inánkëxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobë banakë anuax kuani rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuankëxa.

Usai kuankian ébiankëx ka Jacob ax aín kukua kuantamainun aín ñuina raírikama bérúai anu bérúakëxa. ³⁷ Usai anu bérúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikë kixun sinánkin i pëñan paxa álamo kakë, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakëxa; ³⁸⁻³⁹ usokin 'atankëxun ka i pëñan xukakékama, anua ñuinakamax 'umpax xëai timékë anu nitsíankëxa. Ax ka anua ñuina aín bënökama aín xanubë mërananx 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka i nitsínkë iskian 'akëx, ñuinakama ax aín tuá shiónshion, 'ianan raírinëx tsákatsaka 'imainun raírinëxribi tunan 'iakëxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labánën ñuina aín bënökama shióshtio 'imainun tunan akama ukëbëtan an 'anun kixun

anu ëankëxa. Usakin 'akin ka Jacobnën 'ain kukun ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sëténakëxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama ain xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pëñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'áinbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiamá 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánnna 'inun ëanan, xuaira 'aish uplíbu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríkiñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

31

Jacobnën 'ain kuku Labánnuax abáti sinan bana

¹ Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikékama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka béráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai ami 'ikania iskin ka Nukën Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantékënti 'ain min papan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bérúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bérúain anu kamina uti

'ain ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa,
 5 'aia ka ësokin kakëxa:

—'En kana bërí 'unan mitsun papan ka béráma 'asa okin bërí 'ë 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan énkinma 'ë 'akinia kixun kana 'unan.
 6 Mitsúnbí kamina 'unarin 'ën kana min papa 'upiokin ñu mëëxunkin aňu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, 7 'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokin paránxun ñu mëëmixunbi 'itsamashi kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; 8 usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'En kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'En kana mi ñuina shión shiónkama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shión shión kuënëñu 'iakëxa. 9 Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

10 Achúshi nëtën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imë namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiónshión 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. 11 Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuéanxa, kuénkëxun kana ësokin kan: Ënu kana 'ain. 12 Ësokin kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upiokin isti 'ain, aín bënökaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'en kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. 13 'Ex kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mérá a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upíokin nantankëxun xénisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bérí kamina

nirukiani ënuax kuanti 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakéan me anubi kuantékënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasunania nukaman biti achúshira ñubi ka 'áima 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokin nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuoxun a kupioimi ténun mi 'imiakëxa! ¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mënítankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantékëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabë akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa. ¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkëti kanikë kama tëai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán ąrameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënëtishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

22 Anuan kuankë rabé 'imainun achúshi nêtë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. **23** Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuanti biakëxa, bibiani atubé kuani ka mapai achúshi 'imainun rabé nêtë kuankin, ka Galaab kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. **24** 'Aínbi ka a imë Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'En kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

25 Ësokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, **26** usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¡Min kamina 'en bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! **27** ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'En kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kueénkin 'atankëxun mi xukë 'itsían.

28 'En bëchikë rabé upiokin katankëxun xukin bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'en babakama këñunbi abákian. ¡Ax ka 'en iskëx sinánñuma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikënl! **29** 'En kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ènë imë min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. **30** 'En kana 'unan mix

kamina min papan xubunu kuantékëinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ex kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ebë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, jax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka asérabi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëkë kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëkë 'unánma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okian 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabé 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínskinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴ usaíá anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'akë anu unéishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ex min bërunubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bëri kana 'ex xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Ësokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaíá 'ia isi xuamati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a ësokin kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën

ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'en békë mëran? ¡Méraxun kamina abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ñu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Ex minu veinte baritía ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiáx bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upíokin bérúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹ usa 'ixun kana 'en min ñuina 'arakakëkama axa pianankë ñuinakaman pinuxun rëtëkë uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'en a kupín mi kupíokë 'itsán; nêtë 'imainun imëbia ñuinanën min ñuina 'arakakë nêtënkë 'ain min 'ë kakëxun mi kupíokë 'itsán. ⁴⁰ Usa 'ain kana nêtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; imëribi matsin 'akëx témërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi ténëakën. ⁴¹ 'Ex kana veinte baritía min xubunu 'iakën, ésai kana 'ex 'iakën: min bëchikë xanu rabë bixun kana catorce baritía mi ñu mëëxuankën; 'imainun kana min ñuinakama bérúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritía ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupíokatsi kixun 'ë kupíoma 'ain. ⁴² 'En kana 'unan min kamina min xubunua aña ñubi 'inanxumabi 'ë xukë 'itsán, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'en xuta Abraham aín Dios 'imainun, 'en papa Isaacnën a rabikë Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni témërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi enë imë namámikin ax 'ebëribi 'ixun 'ë kaxa.

*Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiax
mënionan ñuikë bana*

⁴³ Usa 'ain ka Labánën Jacob ésokin kakëxa:

—Xanu rabé ënëx ka 'ën bëchikë xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxríbi 'ënan 'ikën; jkamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, ¿uisa karana 'ën bëchikë xanu rabé 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kiax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kananuna 'iti 'ai kiax kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënénkin ka Jacobnëen achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—jKamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Ńsokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timëxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnkë anuxun. ⁴⁷ Anuxun ka Labánëen aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënribi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bérí ka ũsokin maxáxkama bukunrukë ënën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanantankëxun Galaad kakin a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakinribi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibu nu rabé bëtsibë istékënananiamabi bérúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Ën bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'áma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina béríbi 'ë kati 'ain 'ën bëchikëkama kaina min nëtënu xun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'ën bëchikë ënkin bëtsi xanu biti karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labánën karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ënu ka nun maburukin nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'en nunan 'itiokinribi nankë maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun ësokinnu ñu 'akë ënë sinani 'ëxribi 'ima 'imainun mixribi ënë inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'en xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabë oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobnën Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacnën rabia an ismainun sinanatékentima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukin nankë anuxun, aín 'arakakë ñuina rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tëxéia bikë a ka Jacob 'imainun Labánën abëa 'ikë unikama kuéntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabë aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuanti 'ai kixun kakëxa, kabiani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantéankëxa.

32

Jacob 'imainun Esaú mérana ñuikë bana

¹ Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unikama kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa, kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakëti anúan kuankë bai anu mérakëxa. ² Mératia isi ka Jacob kiakëxa: “Enëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntárukama 'ikën.” “Usai 'ia ami mérakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuënxun Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukin ka min xukën Jacob ka aia kixuan aín xukën apan Esaú chaniotanun kixun xuakëxa, ax ka Edom kakë me anu tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukin ka ésokin katánun kakëxa: 'En xukën apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukën Jacob ka ésokin mi kanun kiaxa: 'Ex kana 'en kuku Labánbë 'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Ésokin kana mi kamin mixmi 'en xukën 'Ibu 'ikë, kupin min karamina 'e upíokin kuania biti 'ai kixun mi kamin."

⁶ Ésokian kakëx kuanx utékëkin ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukën Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷ Ésokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuëkin, masá nuitukin sinánkëxa. Sinánkin ka rabë tsaman 'inun aín unikama amorabë sëténakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaribi usuribi okin amo rabë sëténakëxa, ⁸ ésokin sinánkin: "Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikë."

⁹ Usokin 'atankëxun ka: "Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa, 'en xuta Abraham 'imainun 'en papa Isaacnën Dios, min kamina 'ex amiribishi 'en menu kuanan 'en aintsikamanu, kuantékënia ismina upitax kuantanun 'e 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'ex kana upíma 'ain minmi 'e bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Ex kana Jordán kakë baka ènë, aña ñubi bëíma 'en tsatishi tuianax min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'e ñu mëëxunkë

uniñu 'ain, akamax ka rabë ëmanu 'ikë unisa 'ikën.¹¹ Usa 'ain kamina mix kikësabiokin 'akianan 'ë iémiti 'ain, 'én xukën Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuëtin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama 'imainun tuákamaribi 'ati 'ikën.¹² Mix kamina asérabi 'ë upíokin 'akianan, 'én rëbúnkamaribi masi bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'ítanun 'imikatsi ki-akën."

¹³ A imë ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukën apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa:¹⁴ doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero,¹⁵ treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bëné.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'inánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabë, 'inánkin ka ésokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuanti 'ain. ¹⁷ Ésokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'En xukën Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëëmia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mitsun békë ñuinakama ñenëx 'ikën kixun kakëxun,¹⁸ kamina ésokin kati 'ain: 'Enëx ka mi 'inaishitia, 'én ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'én 'Ibu Esaú. Min xukën Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Ésakin ax pain rëkuënkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'En xukën apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan

kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú'aia.

Esokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “En enë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'en xukën, 'ëmi nishima upíokin sinani 'ebë nuibananti 'ikë kixun kana 'enbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'e upíokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imë aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bérúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imëbi Jacob anu 'uxnëti nirukin aín xanu rabë këñun an ñu 'axunkë xanu rabë 'imainun mapai rabë 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bérúankëxa, bëruanbi ka a imë achúshi uni an usakin sinánkë 'áimabi ami mérati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai;

²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa.

²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'En kamina énti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Esakian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxunkëxuma kana mi éntima 'ain. ²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—'En anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa. ²⁸ Esakian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bérí ka min anë Jacob kakë 'itimë 'ikën. Min anë ka Israel kakë bérí 'iti 'ikën, mix kamina Nukën

'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bérámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bérí kamina 'ë kati 'ain, uisakin anékë karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënribi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: "Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain."

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiani kuaníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa. ³² Usa 'ain ka bérí nëtënbì Israelnën rëbúnkikan aín chitëkëmia 'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikakë 'iakëxa usa 'ain.

33

Jacob 'imainun Esaú amiribishi nuibanantékëan bana

¹ Anuax kuankian Jacobnën 'uranzun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanurabë Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ² Ésokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabë a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Líaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José éankëxa. ³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabë oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴ Usaia 'ikëbë abákiani

kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mérakëxa, mérakin ka ñukákëxa:

—Ui kara ¿énë kamax 'ik?

—Enëx ka an mi ñu mëëxunti énëni bëchikékama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁶ Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabë axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpurini tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷ Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín titi Raquel axribi usairibi 'iakëxa. ⁸ Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rékuémikin xukë 'en iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'ëmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹ —Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—'Ex ribi kana ñuináñu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰ Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katékéanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bëri mi 'in-aishikë ñuinakama énë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'ë bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'ë upíokin bian usa 'ain ka minmi 'ë bikë ax asábi 'ikën. ¹¹ 'En kana mi 'inaishiti ñukama bëkë énëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuirá 'inun 'ë 'imiaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Ésakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹² 'Aínbì ka kiakëxa:

—Asabi ka ënuax kananuna kuanti 'ain. 'Ex kana rëkuénkianti 'ain.

¹³ Kakëxun ka Jacobnën ésokin kakëxa:

—Mix kamina 'en nuibakë xukën 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënétishi atsania 'imainun kana sinanin 'en ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nëtéinshi kamáxëshi bamati 'ikën; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rëkuénkianti 'ain; an mi ñu mëëxunti énën ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakékamaribi munu kuania ubamainun kamina kuanti 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mérantan'i 'ain. ¹⁵ —Kia ka asábi ka —Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'en uni raíri 'ëbëa ukë énë mibë kuanun mi énxunbianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katékëankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ëmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nëtënbì, Seír kakë me anu kuantékëankëxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aíñ unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a me Sucot kakin anéakëxa. (Sucot kikë bana ax ka mapanati okë ki kikë 'ikën.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaiabi 'ikëma chuámashirua Canaán menu bëbatankëx Siquem kakë éma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios

rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakin anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kikë 'ikën).

34

Siquemnën Dina nënën mëa ñukë bana

¹ Líamia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nëtën Siquem kakë émanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² aínbì ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëëntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuëënkin ka uisaxun karana éné xanu biti 'ai kixun sináñkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ésokin kakëxa:

—Énë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'En xanu 'iti kana éné xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënën mëékë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbì ka aín bëchikë nukëbënökama aín ñuina bërúaia kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikékaman 'ura kuaënxanx rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaíá 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usakian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iaxa, kiax ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi

ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸ Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ésokin kakëxa:

—'En bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëenia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsótí bérúti 'ain. 'Ex anu tsókë me énëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina énu tsótí bérúanan mitsux kuëénkin ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usakian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ésokin kakëxa:

—'En ribi kana mitsu kain. Kamina 'én papan kakëx kuëénti 'ain, añu kaina kuëénin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupíokin 'axékë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëenia min chirabakë kupín uiti karamina kuëénin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëénin akamabi mitsu 'inánun 'é kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Ésokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nénën mëékë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ésokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtokë ñu aín maxaka a téakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtokë ñu rëbu aín maxaka téakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsu nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsu bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi éma

'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokin mitsun nëtokë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa. ¹⁹ Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nëtokëñu aín maxaka tëakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuëéankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a émanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a émanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹—Enë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu énu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chaiiracha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atúnribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi émaishi 'ai atubë tsótí 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsi bëbu kamanribi atun 'akësaribi okin aín nëtokë ñun maxaka téati kuëënia. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kiax kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsótí bërúti 'ikën. ²⁴ Kixuan kakëx ka kamabi a émanu 'ikë unikama suntáruti kuajinsa uni bénábu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kiax kikankëxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nëtokëñu maxaka tëakankëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë a émanu kuankëxa, unikama aín

nëtokë ñun maxaka tækë aín paë nëtëtisa 'aímabi, kuanxun ka manë xëtokë bibianxun a rabëxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë këñuakëxa. ²⁶ Këñuanan ka aín manë xëtokën Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnëن xubunua bibiankin buánkëxa. ²⁷ Usakian 'akë 'ain ka Jacobnëن bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakékamanënbi nikiani kuankin a émanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëékë a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun émanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnëن Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ex 'aisama bérútin. Bérí ka énë menu tsókë unikamax 'émi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timéax kananxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikamabëbi 'ain. ³¹ Esokian kakëxunbi ka aín bëchikékaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

35

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Énuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsótí kuanti 'ain. Anuxun kamina min xukën Esaúmi rakuëti abákëbëa mimi mérá Dios a achúshi

maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni
kuanti 'ain."

² Ésakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama
kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu
'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami
rabikëkama a 'é bëxunkanti 'ain, bëanan kamina
nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain.

³ Ésokin katankëxun ka kakëxa bëríbi kananuna
Betel menu kuanti 'ain, kuantankëxun kananuna
achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun
Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'é 'atimakin
sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'é 'akinia uinu
karana kuani anuabi. ⁴ Ésokin kakëxun ka Jacob
atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín
pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi
'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaiira encina
kakë a témú maíankëxa, ax ka Siquem kakë éma
'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan
atu 'urama 'ikë émakama 'itsaira rakuénun
'imiakëxa, usokëx rakuékin ka Jacob 'imainun
aín bëchikëkama nuiama 'ikën. ⁶ Usai ka Jacob
'imainun abëa kuankë unikamax achúshi éma Luz
kakë 'ikëbi Betel kakinribi anékë anu bëbakëxa,
ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu
bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun
a me El-Betel kakin anéakëxa (Betel kikë ax ka
Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín
xukénan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa
anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mérá a me 'iakëxa.

⁸ Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebeca bërúankë
xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë
i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa,
usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin
anéakëxa!

9 Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utékëankëxa, utékënkekëbë ka amiribishi ami mératékënenkin Diosan upíokin sinánxuntékëankëxa, **10** sinánxunkin ka ésokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bérí 'ain,
'aínbi kamina bérí usokin anékë 'ítima 'ain;
usa 'ain ka bérí min anë Israel kakë 'iti 'ikëñ.”

Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin
anéakëxa,

11 anëkin ka ésokin kakëxa:

'Ëx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain;
usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë
'ëoi bukuti 'ain,
min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi éma 'ai aín 'apuñu
'apuñu bukuti 'ikëñ.

12 'Ën kana kamabi me ènë min xuta Abraham
'imainun min papa Isaac 'inánkëñ,
usa 'ain kana mi 'inántankëxun
min rëbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

13 Usai abë banatankëxun Jacob èbiani ka Nukëñ 'Ibu Dios anuax kuankëxa, **14** kuankëbëtan ka achúshi maxá chaxkë bitankëxun nitsinkin 'unántiokin nankëxa, anuaxa Nukëñ 'Ibu Dios bë banakë a menu; usakin 'atankëxun ka ènëx ka Dios 'axunkë 'ikë kixun xëni 'imainun uyas baka aribi ami anpénkakëxa, **15** usakin 'atankëxun ka a me Betel kakin anéakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

16 Usai anu 'itankëx ka Beteluax kuankëxa; 'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel témërai aín tuá bakéankëxa. **17** Bakëni témëraia ka an bakëmikë xanun kakëxa: “Kamina rakuétima 'ain bëbu tuá itsi kamina bakéan usa 'ain.” **18** 'Aínbi ka ñutí 'uramashi 'aish anuishi sënëni ashiti kushin uinkin aín

tuá Ben-oní kakin anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan Benjamín kakin anëtékëankëxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu kuanti bai 'ipítinu maíankëxa ax ka bérí Belén kakin anëkë éma 'ikën. ²⁰ Usakin anu mainxun ka Jacobnën achúshi maxá a iskin a sinánti anu 'unántiokin nankëxa, a maxá ka anua nan 'ikë anua Raquel maían 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantékëankëxa kuantankëx ka anuxun ñuina bérúantia 'aké achúshi torre Éder kakë a inubiani kuantankëx anu tsótí bérúakëxa. (Éder kikë ax ka anuxun ñuina bérúankë ki kikë bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa, usai anu tsókëbëbi ka achúshi nëtën Rubén anuax abë 'inuxun xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka Bilhá mérax abë 'iakëxa, ax ka aín papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi aín xanu 'iti raiokin bia 'iakëxa. Usai 'ikë kuatankëx ka aín papa 'itsaira nishakëxa.

Jacobnën bakë bëchikëkama 'ia bana

(1 Cr 2,1-2)

Jacobnën bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabë 'imainun rabë. ²³ Jacobnën Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; énë kamax ka Jacobnën Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakéan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nêtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë éma 'ikëbia Arbá kakin anëanan Hebrón kakinribi anékë anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kaniakëti xénira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokökama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa.

36

*Usai Esaúnën rëbúnkikama 'iá ñuikë bana
(1 Cr 1.34-54)*

¹ Ènëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anékë uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ènë kamax ka Esaúnën Canaán kakë me anu pain tsóke 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsótí kuani, aín xukén Jacob abë énanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun

ñuinakaman piti pasto sënénma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsótí bérúakëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiokékama axa bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰ Ënëx ka Esaúnën bëchikënën anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'aké; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹ Ënë kamax ka Elifaznën bëchikékama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëkë 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchipa aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹³ Ënë kamaxribi ka Reuelnën bakë bëchikékama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ènë kamaxribi Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹⁴ Oholibamá axribi ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ènëkama 'iakëxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵ Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuén bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka Elifaznën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ènë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷ Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikékama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën

aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a uníkamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúンki 'iakëxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribi aín aintzikaman 'apu 'iakëxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúンkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúンki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánnën bëchikékama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánnën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ènë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikékama 'iakëxa. Aiá a 'imainun Aná, Aná ènën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mérakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bérúankin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikékama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikékama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ènëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unika-

maxa atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín émax ka Dinhaba kakin anékë 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë éma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aíshbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë éma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Samlá axribi a émanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë éma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë éma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakëxa. ³⁹ Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakëxa, aín émax ka Pau kakin anékë 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰ Ènë unikamax ka Esaúnen aintsin rëbünki aín anékama 'ikë, 'imainun anua tsóa aín men anékama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Mib-sar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anékë 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37

¹ Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsótí bérúakëxa.

² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukénkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax béná 'aish diecisiete bari-tiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama ain xukéantu, Bilhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xan-umia aín papan bëchia akamabëtan bérúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukénkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëéankëxa, aín xukénkama 'akësamaira okin, ax kaniakékë 'ixun bëchikë kupin ka us-akin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuëñéokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëéankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëenia 'unani ką aín xukën apankamax Josémi xuamati nishi nutsi a istisama taní abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukénkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukénkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuamati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukénkama èsokin kakëxa:

—Èsokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ Ën kana èsokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi néakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo néakin bikë ax upiti nit-simékë 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakékë 'iaxa.

⁸ Èsokian ñuixunkëxun ka aín xukën apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuira 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian ain namákë ñuixunkëx ka atiaira ami xuamati aín xukénkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátékënxon aín xukénkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ésokin kakëxa:

—¿'En kana namátékënkin bari, 'uxë, mapai rabë 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ésokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukéantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ésokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukénkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tétubuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukén apankama 'aisamairai ami xuamati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ènë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukénkaman José marua bana

¹² Achúshi nëtën ka Josénën xukénkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari.

¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukénkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuanti 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuanti 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukénkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë

kamina isi kuanti 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ńsokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mérakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶ —'En xukénkama bari kana uban —kixun ka Josénën kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷ —Ñuax ka kuanxa Dotánnu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukénkama bari Dotán kakë éma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸ Mérabëtsini aia 'urakéo isi ka aín xukénkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiax kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiax kikankëxa. ¹⁹ Uisa karanuna oti 'ain kiax ka bëtsibë bëtsibë ain xukénkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰ Kiax tsuákirui ka kananuna rëti 'ai kiax kanankëxa; rëtankëxun kananuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kananuna kiti 'ain, ñuina raékëman ka piazza. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

²¹ Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kananuna rëtimá 'ain. ²² Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ñu nipayi 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukén 'atima 'ain.

Ñsokin ka Rubénnën Aín xukén José 'ati kueéenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantékëntisa tankëxa; ²³ usaía aín xukénkama

kikëbëbi ka José aín xukénkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkaman ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa, ²⁴ bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

²⁵ Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Bukükëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egípto menu maruti ubani kuanj uakëxa. ²⁶ Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¿Añu ñu karana nun xukén rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukén bamakë unëti 'ain? ²⁷ Usakin 'akë 'imainun kana-nuna ismaelita unikama rikuatsinkë ñenë maruti 'ain, usa 'ain kananuna rëtima 'ain, ax ka nun xukén 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kiax kanankëxa. ²⁸ Usakin kininu nipakë basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egípto kakë menu buánkëxa.

²⁹ Usa 'ain ka Rubén ax aín xukén José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'áima okëxa, 'áima oika ratuti sinánkasmai nitëxeti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰ Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'en bërí 'ati 'ain?

³¹ Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari

pëmikë anun a shiakëxa; ³² usakin 'atankëxun ka aín papa ésokin kamiakëxa: Ënë kananuna mëran. Ënëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³ Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ënëx ka 'ën bëchikënén tari 'ikën. Bëtsi ñuina raékëman sapi ka piazza. ³⁴ Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitéxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani. ³⁵ Usaia aín papa uínbi manumisamai nitéxékëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainun nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti kuëeanma 'ikën; kuëenima ka aín bëchikënén rabanan 'itsaira ini kiakëxa: 'Ën sinánkë 'ënë nëtënu karana 'ëxribi 'ën bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'ëx abë mërananti 'ain.

³⁶ An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka suntárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

38

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

¹ Usai 'itankëx ka Judá aín xukën kamanuax chikíakëxa, chikíkiani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë éma anu 'ikë uni 'iakëxa, ² kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³ abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchiakëxa bëchixun ka Er kakin anéakëxa. ⁴ Usakin ami bëchixun ka

amiribishi aín xanu ñuitsimitékëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakin anëakëxa. ⁵ Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitékëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë émanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan aňu kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukënan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukënan apan ñukë 'ain rëbúnki 'iti 'ikëna.

⁹ Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'en bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin simánkin ka aín xukënan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtokë ñu émainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukënan ñukë axa a kupín aín rëbúnkiñu 'iti kuënanma 'ikëna. ¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuanti 'ain, anuxun kamina 'en bëchikë Selá kanitamainun kaini kuanti 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukënkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë éma anuxuan carnero rani tëakin mënókë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai

kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a émanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamékë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unin 'unántimaisa kiax 'itankëx, anun Enaim kakë émanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë émanu kuanti bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ñosokin sinánkëxa Selá ax ka bëri kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶ Usai 'ikë ukinbi méri ka Judá anúan ukë bai a éni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënén kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Ebë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Añu ñu kaina 'ebë 'inuxun min 'ë 'inánti 'ain? Ñosokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷ —'En kana mi bëmiti 'ain 'ën 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina añu ñuñu kaina 'ai a pain 'ë 'inánbianti 'ain, minmi 'ë kakë a 'ë bëmi kuanxun.

¹⁸ —¿Añu ñu mi énxunti kaina kuëénin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tëñuti 'imainun anúnmí 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'ë énxunti 'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë banatankëxun a ñukákëkama 'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënén kasunankë xanu tuuókëxa. ¹⁹ Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamékë

a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutékëankëxa.

20 Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adulamita akëñun aín cabranën tuá achúshi xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxonkë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'áima okëxa. **21** Anu bëbaxun 'áima okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë émanu kuanti bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ñu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'áima 'ixanxa —kixun atun kakëxa. **22** Ésakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantéankëxa kuanxun ka kakëxa:

—Émi a ñuikin kakë xanu a kana mérakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuissa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'áima 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

23 Ésakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'en 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'émi kuaitima kupí ka 'en ñu kamabë béruti 'ikën, 'en kémëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mérakima 'inankëma 'ain.

24 Usai ax 'ikë rabë 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—Bitankëxun kamina a xanu nénkanti 'ain!

25 'Aínbi ka unikaman chikinbëtsinkí békëxunbi ka xanun aín kuku ésokin kamiakëxa: Ñe ñukama 'ibü an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara énë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati énëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. **26** Kaxa

kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'én 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'én bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka uínsaranbi abë 'itékëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabë tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín mëkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxéanën mëtékérë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Énëx pain ka bakënti 'ikën. ²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín mëkën atsímitékëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukën apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usaia 'ian ka aín xukën ñuman pashianën mëtékérë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

39

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

¹ An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egípto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bérúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëémikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bérúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëekë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bérúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bérúanun kixun ami éankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu

'imainun aín ñukama bérúanun énkë nötékaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami énkëxuan Josénën aín ñukama bérúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bérúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamiax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua tékë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëéankëxa, kuëénkin ka achúshi nötën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Ebë kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakëxunbi ka kuëénkima Josénën ésokin kakëxa:

—Ka kuat, min bënën ka kamabi aín ñukama 'ëmi éanxa, usa 'ain ka 'ëx énu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikën. ⁹ Ènë xubunu ka 'ësaribi uni 'áima 'ikën; usa 'ain ka 'én ñu mëëxunkë unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakëma 'ikën, mix kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'ëx 'atima ñuira 'ai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nötën ubíokin anun kuëénkin abë 'inun kanan a rapasua 'inun kakëxunbi ka Josénën kuaisama tankëxa. ¹¹ Aínbi ka achúshi nötën José xubunu 'ikë ñu mëëti 'ai anua uixi 'áima 'ain atsíankëxa, ¹² aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikin kakëxa:

—'Ebë kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kakian aín chupan bikëx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun mëkënubi ébuiankëxa. ¹³ Usai 'ikin timabiani chikíkin aín mëkënubi aín chupa ébiani chikikëbëtan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikë an ñu mëëxunkë unikama kuënkënkin kakëxa:

—Ka kuat, 'én bënën ka ènë hebreo uni achúshi ñu mëënum kixun bëaxa usa 'aishbi ka bërí 'ëmi kuaitisatania. Usa 'aish ka 'ëx mëü 'ain 'ebë 'ikatsikiax atsíanxa atsíankin bikëx kana 'ëx munuma

kuënkëan, ¹⁵ usai 'ëx munuma kuënkënia küati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ënu ébianxa.

¹⁶ Usai 'itankëxun ka Josénën chupa upíokin nankëxa, an ñumémikë 'ain bënë aín xubunu 'utamainun. ¹⁷ Usaia 'ikë basimashi ka xubunu aín bënë bëbakëxa, bëbaia ka aín xanun ami manánkin kakëxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mëënun békë ax ka 'ëx anu 'ikënu 'ebé 'ikatsikiax atsíanxa, ¹⁸ atsínkëbë 'ëx munuma kuënkënia küati ratuti chikíkin ka aín chupa énu ébiani abáxa. ¹⁹ Ésokin ka min ñu mëémikë unin 'ë 'aia, ésokian aín xanun kakëxun kuati ka Josénën ñu mëëxunkë uni assérabi usai ikëxa sinani 'itsaira ami nishakëxa, ²⁰ usai xumatí ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárukama kakëxa, kakëxun bixun ka anua 'apun uni sipuakë anu sipuakëxa. ²¹ Usakin José sipuakë 'aínbi ka Nukën 'Ibu abé 'ixun bérúankin 'akiankëxa, 'akinkëx ka upí nuituñu 'iakëxa, usa 'ikë ka an sipu bérúankë aín kushi an 'unánkëxa, ²² usa 'unánxun ka José abéa sipunu 'ikë unikama bérúanun kixun anéakëxa. Anékëxun ka Josénën kamabi ñu anu 'ikë a 'anun ñunuakëxa, ²³ usakin 'amainun an sipu bérúankë aín kushi an Josénën 'akë ñukama isama 'ikën, usakin ka Nukën 'Ibun 'akinkëxun aín ñu mëëtikama upíokin 'akëxa.

40

Josénën uni rabë aín namákë ñuixuan bana

¹ Usai 'itankëxa basikëbë ką an uvas baka xëati Egipto menu 'ikë 'apu 'inánkë a 'imainun an pán 'akë uni aín kushi rabë axribi, an ñu mëëxunkë 'apu Egiptonu 'ikë ami 'atimati banai ami 'uchakëxa. ² Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikë 'apu ax

a uni rabë ami 'aisamairai nishkin an 'ain xëati iskë aín kushi 'imainun an pán 'akë iskë aín kushi kuëntankëxun,³ anua suntárukaman kushi 'ikë capitán 'ain xubunua 'ikë sipu anu a rabëbi xuakëxa, ax ka anua José sipuakë anubi 'iakëxa.⁴ Usa 'ain ka suntárunën kushi capitánën an bërúanun kixun José 'inánkëxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkë unikaman kushirabë 'iakëxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakë 'iakëxa.

⁵ Achúshi imë ka sipunu 'ikë uni rabëtan namákëxa, an uvas baka 'apu xëati 'inánkë 'imainun ka an 'apu pán 'inánkë aín kushi a rabëxun namákëxa, a namákénëx ka achúshi achúshinëx usaía 'itiñu 'iakëxa.⁶ Usa 'ain ka José pëkaran sipunu 'ikë unikama isi uakëxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókë a rabë mérakëxa;⁷ usa iskin ka ñukákëxa;

—¿Uisakatsi kaina béri masá nuitukë bëmánanshi 'ain?

⁸ —Nu rabëxun kananuna énë imë èsokin namán, 'aínbi ka uisakin namákë kara ax 'ikë kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikën kakëxun ka Josénën.

—¿Diosan kara uisakin namákë kara min namákë ax 'ikë kixun mi ñuixuntima 'ik? —Kixun atu kakëxa katankëxun ka Josénën—. 'E kamina min namákëkama ñuixunti 'ai kixun kakëxa.

⁹ Usakin kakëxun ka an 'apu aín xëati 'inankë aín kushi an pain aín namákë ñuixunkin José èsokin kakëxa:

—'En kana namákin uvas i achúshi isan,¹⁰ ax ka rabë 'imainun achúshi pëñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankëx uábuaxa, usai 'itankëx ka aín uábukë ax aín tëxkanñu 'inun uvas 'itankëx pëkëaxa.¹¹ Usai 'ian kana 'en 'apun ami xëakë

xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakëxun kana xampamibi 'ënbi buánxun 'apu aín mëkënnubi 'inan. ¹² Ësokian ñuixunkëxun ka Josénën kakëxa:

—Min namákë ax ka ésa 'ikën: rabé 'imainun achúshi i pëñanmi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë ñui kikë 'ikën, ¹³ usa 'ain ka énuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apun minmi an kuëenkëma ñu 'axunkë a istankëxun amiribishi min ñu mëëtinu mi nantékënti 'ikën, usakin 'akëxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xëati 'inánkë abi 'atékënti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokëxun min 'ëmiribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ëribia énuia chickínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ëribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ 'Ex kana mëkama bëtsinkin hebreo unikama anu 'ikë menua bëa 'ain. Usa 'aish kana 'ex ñu 'atima 'akëma 'aish sipunu 'iti kuëenima.

¹⁶ Ësokian Josénën 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'akë aín kushi anribi 'ënribi kana èsokin namá kixun kakëxa:

—'Ënribi kana èsokin namákin rabé 'imainun achúshi tasá pán uxua 'én maxkánu nankë isi pëkian. ¹⁷ Manámia 'ikë tasánua 'ikë pán ax ka batokin mëskukin 'akë ax ka faraónan 'iaxa, aínbì ka ñuina pëchifukaman tasá 'én maxkánua 'ikë a piaxa. ¹⁸ Usakin kakëxun ka Josénën kakëxa:

—Minmi namákë ax ka ésa 'ikën: rabé 'imainun achúshi tasámi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikën, ¹⁹ usa 'ain ka énuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apu faraónën minmi an kuëenkëma ñu 'akë isti 'ikën, istankëxun ka achúshi inu mi bëntanun 'amiti 'ikën, usakin bëntania ka xëtékaman min nami piti 'ikën.

20 Usai 'ikë rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka 'apu faraónën anúan aín titan tuá nëtë 'ikëbëtan achúshi fiesta chaiira 'akëxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakëxa. Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónën an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. **21** Xukëxun bitsíkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëëtinubi béráma 'akësabi okin nantékéanan ka faraónën aín xëati 'inántékénun anubi nankëxa; **22** 'aínbi ka an pán 'akë aín kushi aribi Josénën aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun tëtsékanun 'amiakëxa. **23** Usakin aín namákë ñuixunkëxbi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúakëxa.

41

Josénën 'apu faraónën namákëkama ñuixua bana

1 Usa 'ain ka rabë baritia inúkëbëtan. Achúshi imë faraónën, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pëkiakëxa, **2** usakian an namákin iskëxbi ka baka mëuküax, mapai achúshi 'imainun rabë vaca 'upíira 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkëbu a 'ukëmëuxun pia isan. **3** Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabë vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëterui nirakëakëxa. **4** Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabë vaca upíirabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratíkuatsianx bësuakëxa, **5** 'aínbi ka amiribishi 'uxtékéankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istékéankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabë aín bimi upíirabu 'aish koia

isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax bëkikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabë bimi upíirabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pëkaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbì ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bérí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ènëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imë kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'enanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Èsokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iasha! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímainun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsëkamiaxa.

14 Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usakian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. **15** Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'En kana ésokin namán 'aínbi ka an 'en namákë 'ë ñuixunti 'áima 'ikën, usa 'aínbi kana 'en kuan, min isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina min 'en namákë 'ë ñuixunti 'ain. **16** Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'enbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

17 Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katékëankëxa:

—'En namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, **18** usakin 'en nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabë vaca upíra 'aish, xuairabu an basi xochaxkëbu a mëuxun pia isan. **19** Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküaxa. ¡Uinsaranbi kana 'en usa vaca 'atima Egípto me énua iskëma 'ain! **20** Ënë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabë 'imainun rabë vaca upírabukama a eaxa; **21** 'aínbi ka usakin eaxi uínbì 'unántisama 'iaxa, usa 'aish ka béráma 'ikësabi chumínkëira 'iaxa.

Usokin namati kana bësuan, **22** 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upírabu koia isan. **23** Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabë trigo bimi ami bari urukë amiax békikin suñun 'akëx béküax chushi éskikë 'ianan némëkë koaxa. **24** A trigo

bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabë trigo bimi upíirabu a piaxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'aínbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usakian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabëokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabë vacakama upíirabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi upíirabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën.

²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'imainun 'atima axa bëtsi kaxú chikikë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiaxa bari urukë amiax bëkikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'En mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiaxa.

²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabë baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën,

³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë béráma iásä 'itima 'iti 'ikën. ³² 'En 'apu minmi rabë okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ñuux basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapi kamina 'en sinánkëxun basikinmaishi uni

achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an énë Egipto menu 'ikë unikama an bérúankin isti anëti 'ain. ³⁴ Mix 'apu 'ixun kamina ésokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmashi biti 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min katí 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabë baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi émakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni émanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me énu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu iá bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ésokin kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ésaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mérati 'ain? ³⁹ Ésai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'áima 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina énë ñukama 'unanin. ⁴⁰ Ésokin katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina énë menu 'ikë unikaman min kakësokin 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Ex kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti

'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Ësokin kakinshi ka, ⁴² faraónen 'apu 'ixuan mëñukë a échikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénen mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíra upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a tëñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonen nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bëri ka kamabi unix aín bëmánuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuanti bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénex kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónen kakëxa:

—'Ex kana 'apu 'ain, usa 'ainbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain añu ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónen bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenëbëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë éma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta bariitiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikítankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabë baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénen ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabë baritia sënëmikin timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë émanua anu bukünti 'akë anubia trigo bukunun 'ami-

akëxa. ⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínuas masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabéokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rékuén bëchikë a ka Manasés kakin anéakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan témëraabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë 'imiaxa.” ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anéakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx témérakë me énuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sénéankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabé baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi añu ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaia raírimekamanu 'imainun ka, Egipto menuushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'áima 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuanti 'ain, kuanxun kamina añu 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'áima 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xéókanun kixun kakëxuan xéókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtënumi chaiira 'ain a piti 'áima 'iakëxa. ⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'áima 'ain Egipto menua

José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a
piti 'áima 'ain uakëxa.

42

Josénën xukénkama Egipto menu kuan

¹ Usa 'ain ka Jacobnén Egipto menu ka trigo
axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín
bëchikékama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi
bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin? ² Ésokin ka 'ë
kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain
kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo
marui kuanti 'ain, a piínu nukamax bukunun.

³ Ésokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai
rabë Josénën xukénkama trigo marui kuankëxa;
⁴ 'aínbi ka Jacobnén aín bëchikë Benjamín, Josénën
xukén a atubë kuantanun xuama 'ikén, anu
kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin.
⁵ Usa 'ain ka Jacobnén bëchikë kamax anribia trigo
marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nëtë ka-
man ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'áima ain
numi chaiira 'iakëxa.

⁶ Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu
'apu 'ain, unikama trigo maruti anëkë 'iakëxa.
Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax
kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa.
Marukëbëbi ka aín xukén kamaxribi ami bëbai
nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni
tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën
ënë unikamax ka 'ën xukén 'ikë kixun 'unánkëxa;
'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma
banakin atu ñukákin kakëxa;

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán men-
uax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi

ka an 'unánkëxunbi aín xukénkaman José 'unánma 'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukénkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utuñanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ëné éma 'ikë kixun isi ukán.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utuñanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katékéankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukén 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukén 'anáka itsi nun papabé bëruixa 'imainun ka nun xukén 'anákaira ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Ësokian kakëxun ka Josénën amiribishi katékéankëxa:

—¡Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ëné me 'ikë kixun 'utuanan añu kara énu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'én mitsu éssokin tanin: 'Énbi kana 'apu faraónen anén mitsu kain énuax kamina min xukén 'anákaira ax pain utamainun uíxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuanti 'ikën. A bitsia kuantamainun ka raírinëx sипuакë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë énëx kara asérabi 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë asérabima 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Ësakin kana faraónen anén mitsu kain.

¹⁷ Ësokin pain katankëxun ka rabë 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸ usakin sipuaxunbi ka rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—'Ex kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹ usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bérúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuanti 'ain.

²⁰ Kuantankëxun kamina min xuk n 'an ka ' 
b  x nti 'ain, a b  k  b  tan kana asérabi kamina mit-
sux k  m  k  ma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain
kamina mikamax bamak   'iti 'ain. Usaia kik  b  
ka usa ka 'iti 'ik   kiax kikank  xa, ²¹'  nbi ka at  uxbi
b  tsib   b  tsib   kanank  xa:

—Asérabi kananuna nun xukénbë 'atimokankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa téméraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi béri témérain.
22 'Imainun ka Rubénén kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakëñ nun xukëñ
'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi
kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika
nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

23 Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsián usai ka kia kixun kamainun banakëxa. **24** Usakin aín xukéñkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utékëñkin ka atukakin, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. **25** Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukémëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti

'ain, 'anan kamina kuankian bainuxun pibanti aribi 'inánti 'ain. Ësokian Josénën kakëxun ka an kakésabiokin aín unikaman 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imë uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bérakankin 'arukë mérakëxa. ²⁸ Usakin mérail ratúkin ka aín xukén achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'en kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'En pishanubi ka 'en kuríki 'ikë! Ësakian bëtsin kakëx ka raírinëx ratuti bérëi 'itsaira rakuëti a xukén kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ésai 'iti nu sinánxukin ésokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a émanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmékianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A émanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini énë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukán. ³¹ Usai kiabi kananuna ésokin kan nux kananuna uni mënín sinánñuishi, 'ain usa 'aish kananuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kananuna ésokinribi kan nux kananuna achúshi papañushi mapai rabé 'imainun rabé xukén 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikë 'imainun ka nun xukén 'anáka nun papabé Canaán menu bëruaxa kixun kananuna kan, ³³ Ësakin kakëxun ka an nukama kaxa: Béri kuni kana asérabi kaina mikamax upisinanñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa

'ain kamina min xukën achúshi 'ënu ëbianti 'ain ëbiankin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbì kamina min xukën 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukën 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun émanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukën atun kuríki a 'ukëmëuküa pisha chukúmaratsunua mérakëxa, achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mërai ka a xukénkamaxbi aín papabëbi ratúkankëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnën kakëxa:

—Mitsun kamina bëchikëñuma 'ë 'imin. José ka nubëma 'ikën, 'ianan ka Simeónëxribi ka nubëma 'ikën, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'ë bérí ëmibiankasín kin! ¡Ésakin 'akin kamina 'ë bëchikëñuma ënkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubénnën aín papa kakëxa:

—'En bérúanun kamina Benjamín 'ën mëkënu ënti 'ain usa 'ain kana 'ënbi mi bëxuntekënti 'ain. Bëxunkëxuma kamina, 'en bëchikë rabë ënë 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnën aín bëchikë kakëxa:

—'En bëchikë aín 'anáka ënë 'ikëbi kana mitsukëñun xutima. Aín xukën José ka ñuakëxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubë kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikëbë kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakë 'iti 'ain 'ëx kaniakëkë 'aish 'itsaira masá nuituti ñukëbë.

43

Aín xukën kaman Benjamín Egipto menu buan

1 Usa 'ain ka nëtëkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakëxa, **2** usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë kamabëtan Egipto menua buánkë trigo a pikëx këñukëbëtan aín bëchikékama kakëxa:

—Amiribishi kuantankëxun kamina trigo chukúmashi marutékëni kuanti 'ain.

3 'Aínbi ka Judánën kakëxa:

—Asérabi ka anu 'ikë unin an nukama kaxa: Min xukén 'anáka bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain. **4** Usa 'ain kananuna min nubë, kuantanun xukëbë trigo maruikuanti 'ain; **5** 'aínbi kananuna minmi nubë kuantanun xukëbëma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukén 'anáka a bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

6 Ësokian katékënkëxun ka Jacobnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina 'ë 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukën 'anáka ka anu 'ikë kixun a uni kan? **7** Kakëxunbi ka atun katékéankëxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsi 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukëma pain tsótax? ¿Min xukén itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákësabi okin an kakë banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukën 'anáka kamina bëti 'ain kixun kakëxun 'unánkë 'itsían?

8 Usa 'ain ka Judánën aín papa Jacob kakëxa:

—Nux upitax tsóti kuëenkin kamina nun xukén 'anáka 'ën bërúanun xuti 'ain, xukëbë kananuna bëríbi kuanti 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bëchikë kamaribi ñutima 'ikën.

9 'En kana a tuá bërúanti 'ain; 'ë kamina axa uisai kara 'ikëbëtan kati 'ain. 'En a tuá bëtékënimá kana anun tsókë nëtëkaman 'ëx min 'uchokë 'iti 'ain. **10** Ënuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabëti kuantankëx ukë 'itsían.

11 Usa 'ain ka aín papan ésokin kakëxa:

—Anun nun énëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'áima 'ikën, usa 'ain kamina ésokin 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Énë menuxun uniokë ñu upíira: bálsamo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsëpasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aribi buánti 'ain. **12** Buánkin kamina nëtë itsinmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantékenkësamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. **13** ¡Usa 'ain kamina! min xukén 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istékени kuankanti 'ain. **14** Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukén sipunu 'ikë a énun sinánmikin Benjamín utékénun upíokin sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'én bëchikékama nëtékëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

15 Usakian Jacobnën kakëxun ka aín bëchikékaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuanti ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa. Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, **16** usaía bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Énë unikama kamina 'én xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën. **17** Esakian kakëxun ka aín ñu bërúankë unin aín kushin Josénën kakësabiokin anbi aín xubunu

atu buánkëxa, ¹⁸'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikankëxa:

—;Enëx ka këmëkin nu békë 'ikën! Bëtsi nëtën trigo marukin 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima témëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani nirakëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰ Atun kakëxa:

—;Uisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nëtën kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kananuna énuax kuantankëx anu nu imë uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kananuna pisha bërakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iaxa. A kananuna béri 'inántëkënti bëan, ²² bëanan kananuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bëtékëan. 'Aínbi kananuna uin kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutékëanxa kixun 'unánkëma 'ain. ²³ Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuékantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'en kana anúnni trigo kupiókë kuríki a bian usa 'ain kamina 'itsaira rakuétima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuétima 'ain.

Esokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukén kamanu bëakëxa; ²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inántankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti békë

ñukama mëníokin, José ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kaíankëxa.

²⁶ Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaja ka atúan 'inainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa. ²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukátankëxun ka ésokinribi kakëxa:

—¿Usa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakékë ax 'ik? ¿Kara béríbi tsótax? ²⁸ Kixuan ñukákëx ka akama tétúbuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Béríbi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakëxun a rapasunua israkinbi ka Josénën aín xukën Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mérakëxa mériai ka kiakëxa:

—¿Enëx kara mitsun xukën 'anáka a ñuikinmi 'ë béráma kakë a 'ik? ¡Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'en bakë! Ésakin kaíshi, ³⁰ ka José aín xukën isi 'itsaira kuëenibi aín inkë urukëbë tënëtisamaira taní. Bénëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsianx iankëxa.

³¹ Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuaní ka kiakëxa: ¡Aín piti kamina énë kama mëtikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakësabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribì mesanu aín piti nanxuanan aín xukénkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën. ³³ Usa 'ain ka Josénën aín xukën apankama 'anan Benjamín uinu kara tsótí 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukénkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu

upíokin sénéinra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara éso kin nu 'aia kiax bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukén Benjamín raíri 'inánkésamaira okin aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukéñkamax pianan xëai 'itsaira kuééankëxa.

44

Josénën manë xampa ñuikë bana

¹ Usakin 'atankëxun ka Josénën an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ené unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bérakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'en xampa manë uxua 'akë aribi aín xukén 'anákanën pisha bérakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokë kuríki akéñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénën 'amikëxun ka an ñu bërúankë unikaman 'axuankëxa.

³ Usai 'iónxa pëkarakëbë barin urukin pëkabétsinkëbëtan ka Josénën an ñu mëëxunkë unikama kuantanua, aín xukéñkama aín ñu mëníoti 'akinun kixun 'amiakëxa 'amixun ka aín xukéñkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakëxa. ⁴ Usai kuania éma ébiani urakiankë 'áimabi ka Josénën an ñu 'axunkë uni kakëxa axa kuankë unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkëxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manë uxua 'akë xampa amia ⁵ 'en ñu mëëxunkë unin xëanan anun ñu tankë a mëkaman? ¡Mitsun kamina 'atimakin 'an!

6 Ńsakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu kakëxa, **7** usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Usa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? juínsaranbi kananuna nun ésokin ñu 'akëma 'ain! **8** Nux kananuna Canaán nëtënuaxbi nun pishanua mérakë kuri ki a 'inantékëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamanan kuri ami ñu mënzungkë unin xubunua mëkamati 'ain? **9** ¡Usa 'ain sapi ka an mi ñu mëëxunti énëkama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mëraia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mëëxunkë 'iti 'ain!

10 Usokian kakëxun ka an José ñu mëëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'aínbì ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'én ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'aínbì ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën. **11** Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanopákin rëchuruakëxa. **12** Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukën apanmixun aín xukën 'anákami okin barikibi ka Benjamínëñ pishanua manë xampa mérakëxa. **13** Usakian mérakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a émanubi kuantékëankëxa.

14 Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërukiani Josénëñ xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mérakëxa mërai ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbükin aín bëmánanëñ me tikakëxa, **15** usai 'ia ka akamabi Josénëñ kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ésaribinëñ kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánëñ kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukëñ 'lbu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénëñ kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mérakë ax kuni ka 'ën ñu mëmikë uni 'iti 'ikëñ. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikëñ. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikëñ.

Judánëñ Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánëñ José 'urama okin kakëxa:

—'En kana mi ésokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaísaña papañu 'ianan nun xukëñ 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun papa achúshi kaniakëkë ka anu 'ikëñ 'imainun ka nun xukëñ 'anáka achúshi bërí kanikë bëñá anu 'ikëñ, ax ka nun papan kaniakëkë 'ixun bëchia 'ikëñ. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuëenia, ax ka aín xukëñ ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikëñ. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bëñun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákëñ ka aín papa éinsama tania, an énkëx ka aín papa ñuti 'ikëñ. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utékëntima 'ain kixun; ²⁶ 'aínbì kananuna nukaman kan: Nux kananuna énë tuá min nukëñun xukëbëma kuani-man, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'En papan ka èsakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'en xanun ka bëbu tuá rabëishi 'ë tuáxuankëxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi énuax nëtëakëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukëñ 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtëkëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'en sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰ Usa 'ain ka 'en papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mëëkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakai, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, ³¹ nun papa a istékëntima masá nuituti bëunan mëskukënëbi bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakëkë 'aish aín nitéxékëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. ³² Usa 'ain kana 'en papa èsokin kan 'ëxëshi kana an énë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana èsokinribi kan: Amiribishi minu bëtékëntima kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchotí 'ain. ³³ Usa 'ain kana 'en mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë énëx kuantamainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukëñ kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴ Uisa kupí, ¿uisax karana 'en papanu énë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantékënti 'ain? 'En karana 'en papa masá nuituti téméraia isti 'ain.

45

*Aín xukénkama Josénën 'ëx kana mitsun xukén
'anáka 'ai kixun ami chikirakëkin 'unánmia*

¹ Ësakin kaia Judá sénenkëbëtan ka Josénën tënétisamaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkënkin kakëxa: énuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Ësokian kakëx ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukén kamáxëshi abë bérútia ka 'ëx kana min xukén 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

² Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnënríbi anua 'ikë aín xubunux-unbi kuakëxa. ³ Usai 'itankëxun ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara béríbi tsótax?

Ësakian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbì uisokinbi káma 'ikën. ⁴ Aínbi ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Ëx kana mitsun xukén José ami Egípto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi téméraia 'akinun énë menu 'ë bëakëxa. ⁶ Bérí ka rabë baritia numi énë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákëxbi añu ñubi 'irutima 'ikën. ⁷ Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain énë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa énë menu 'inun, 'imainun énë unikama upíokin manukima ax kushiira 'ixun

ënë menu 'akinun 'ë bëakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mëénun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me énu 'apusa 'ixun unikama ñu mëémianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. ⁹ Usa 'ain kamina bëñeti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuanti 'ain: Nun xukën José kananuna mëran kixun kamina kai kuanti 'ain, ésai ka min bëchikë José kiaxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiaxa. Usa 'ain kamina basima bëñeti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹ Énumi ukékana min aintsi 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi aňu ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; énuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. ¹² 'En xukën Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ésai kia kuakan. ¹³ 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto éma énuixun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixuni kuanti 'ain 'imainun kamina énuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina katí 'ain. ¡Bëñeti kamina nun pa bëi kuanti 'ain!

¹⁴ Ésokin atu kai ka José aín xukën Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin télpatsati ami iankëxa. ¹⁵ Usai Benjamín bë 'itankëx sénënkin ka Josénën aín xukën apankamaribi bëtsukukakin bitsi intékëankëxa, ésai pain

'itankëxun ka aín xukénkama abë rakuétimaishi banakëxa.

¹⁶ Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukénkama kara énë menu bëbaxa kixun sinani kuéenkankëxa. ¹⁷ Usaia 'ikë kuaxun ka faraónën José kakëxa:

—Min xukénkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantékentanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aintsi 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíira anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka énë me 'ën kaísun 'inánkë énu 'irukë 'upíira a pi tsotí 'ikën. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me énua, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikëkama, 'imainun anun min paparibi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰ 'ianan ka añu ñuñu kara bérí 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me énua 'ikë ñu upíirabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹ Usakian faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakësabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inánkëxa, 'aínbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënën chupa aín pañuti 'inánkëxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabë asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabë asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan

ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa.
24 Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukénkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuani mëéanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukénkama rikiankëxa.

25 Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. **26** Bëbaxun ka usaíá 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'én xukén José ka tsótanax ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikékaman ñuixunkë ax ka asérabi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. **27** Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkëxun Josénën anun kuanti xuxunkë carreta isanan ñukama arabi isi 'itsaira kuëenkin kuanti sinánkëxa. **28** Sinani ka kiakëxa: “¡'En kana kuan 'én bëchikë José kaisa Egipto menu tsótanax! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

46

Jacob Egipto menu kuan

1 Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakékama buani bain kuankëxa. Kuani Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rétankëxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnën Dios xaroxuankëxa. **2** A imëbi ka Diosan abë banakin Jacob 'ikëbia Israel kakin anëkë a kuënkin namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—Énu kana 'ain kixun ka kakëxa.

3 Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ex kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuanti rakuëtima 'ain: Anuxun kana 'én min rébúnkikama achúshi éma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain.

⁴ Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuanti 'ain, anuxun kana amiribishi min rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵ Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuankëxa. Kuania ka aín bëchikékama aín papan Jacob 'imainun aín bëchikékama atun xanukama a këñunbi 'apu faraónëan anúan atux kuanti bëmikë carreta anu puruakëxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷ Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸ Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anékama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa.

⁹ Rubénën bakë bëchikékama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikékama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ënëx ka Levínën bakë bëchikékama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ënëx ka Judánën bakë bëchikékama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikékama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

13 Ënëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

14 Ënëx ką Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

15 Ënë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

16 Ënë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. **17** Ënë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anékë 'iakëxa. Ënë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. **18** Ënë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

19 Ënëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. **20** Ënë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë émanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. **21** Ënë kamaxribi ka Benjamínnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim 'imainun Ard. **22** Ënë kamax ka Raquel 'imainun Jacobnën rëbúnki 'aish catorce uni 'iakëxa.

23 Ënëx ka Dannën bakë bëchikë Husim kakë 'iakëxa. **24** Ënë kamaxribi ka Neftalí aín bëchikë 'iakëxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem.

25 Ënëkamax ka Bilhánmia Jacobnën bëchiakama 'iakëxa: Ax ka Labánnëan aín bëchikë xanu Raquel 'inaishia, aín rëbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabë unibëtan sënëinshi 'iakëxa.

26 Ënë unikamax ka Jacobë Egipto menu kuankëxa, usa 'aish ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakëxa, usa 'ain ka 'ain bëchikënëن xanukama ax tupunkëma 'iakëxa. **27** Ënëx ka Josénën bëchikë rabë Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakëxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnën aintsi 'ibukama abë bëbakëxa.

28 Usa 'ain ka Jacobnën Judá pain aín xukën José istánun kixun xuakëxa. Xukin ka Gosen kakë me anu bëbaia bitsi unun kixun kamiakëxa, kamikëxa kuantamainun ka Jacob Gosen kakë me anu bëbakëxa, **29** usakin kamikëxun ka Josénën aín carreta anúan aín papa bëñakin bitsi kuanun mëniónun 'amiakëxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankëxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tëpatsakin bitsi anuax basipain iankëxa. **30** Usai 'itankëxun ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—'Ënbi kana mi ñukësa 'aíshmi nëtëa 'ikëbi mi mërain, usa 'ain ka 'ëx mi istánkëx ñuti assábi 'ikën.

31 Usa 'ain ka Josénën aín xukénkama, kanan aín papa aintsi 'ibukama kakëxa:

—Bërí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ën xukénkama 'imainun 'ën papan aintsi 'ibukama, axa Canaán menu tsókë, ax ka 'ëbë ënë menu tsótí uaxa kixun; **32** 'imainun ka bëaxa

aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakë ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bérúanan vaca 'arakai anun tékë unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónën añunën kaina tēkanin kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mëëti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë me ènë anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikën, egipcio unikamax ka an oveja bérúankë uni 'imainun an vaca bérúankë unikamax timéax 'iti kuéenma unibu 'ikën.

47

¹ Usakin aín xukénkama katankëx ka José 'apu faraón kai kuankëxa. Kuanxun ka kakëxa 'en xukéantu ka 'en papabë Canaán menuax bëbaxa, bérí ka Gosen kakë me anu 'ikën, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabëbi uaxa. ² Èsakin kabiani kuanxun ka aín xukénkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónën Josénën xukénkama ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tén?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikë mi ñu mëëxunti nukaman kanna-nuna nun chaitiokékaman 'asaribiokin ovejakama bérúain. ⁴ Nukamax kananuna ènë mënu tsótí uan, anu nux 'ikë Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mëëxunti nukama ènë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka
ënë menu mibë tsótí uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto
me ènëx bérí atunan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina
Gosen kakë me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me
ënë menu 'ikën, usa 'ain ka anu tsótí atux béruti
'ikën. 'Imainun kamina achúshi an ñuina 'arakati
'unánkë uni 'en vacakama bérúanun nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénën aín papa Jacob aribi
'apu faraón a 'unánmikin aín xubunu uankëxa.
Uankëxun ka 'urama okin Jacobnën upiokinshi
kakin faraón 'urama okëxa, ⁸ usakian urama
okëxun ka 'apu faraónën ñukákëxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bérí mix 'ain?

⁹ Kixuan ñukákëxun ka Jacobnën kakëxa:

—'Ex kana bérí 'ain ciento treinta baritiañu
usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbékini
tsótí niakën. Usa 'ain kana a baritiakaman up-
itti tsótí 'ianan témérai 'iakën, usa 'aínbi kana 'en
chaitiokékama 'iásarabiti kaniakëti tsótí.

¹⁰ Esakin faraón katankëx ka Jacob 'imainun aín
bëchikë José anuaxa banakë anuax kana kuani
kabiani chikíakëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Josénën 'apu
faraónëan kásabiokin aín papa 'imainun aín xukën
apankama anua 'inun Gosen kakë 'ikëbi Ramsés
kakinribi anékë me upíira a 'inánkëxa. Anua aín
aintsikamabëbi tsónun 'inánkë Egiptonu 'ikë me
ax ka upíira 'iakëxa. ¹² Usakin, a 'inántankëxun
ka Josénën aín aintsi 'ibukama aín piti akamaribi
'inánkëxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuéënia a is-
tankëxun an kuéënkë a cha 'inánan an 'itsama
kuéënkë a chukúmashi 'inánkëxa.

*Anúan numi chaiïra 'ikë a baritiakama José
Egipto menu 'apu 'ia*

13 Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi trigo a piti 'áima 'iakëxa, usa 'ain ka a piti ñu 'áima 'ain 'itsaira numi 'iakëxa. 'Ikëbë ka Egipto menu 'ianan Canaán kakë me anuribi 'ikëbë ka anu 'ikë, unikama numin bamatisa tani 'ikankëxa. **14** Usai 'ikian anu tsókë unikama 'imainun Canaán kakë me anu 'ikë unikaman trigo marukin 'inánkëxun ka, Josénën kamabi trigo kupían bikë kuríki a timétankëxun 'apu faraónën xubunu nankëxa.

15 Ńsakian atun trigo marukëbëbi ka Egiptonu 'ikë 'imainun Canaán menu 'ikë unikaman kuríki këñuakëxa, usai atun kuríki këñuan ka José kai egipcio unikama kuankëxa:

—;Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakëxa kakin ka minmi numin bamaibi nu piti 'inankëma ax ka 'aisama 'iti 'ikë, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ésa 'in kixun kakëxa.

16 Ńsai kia ka Josénën atu kakëxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakëkama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

17 Ńsokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín as-nokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritiakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

18 'Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José anu kuantékënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unékinma kuríkiñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuinakamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a

mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹ Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna témérakinbi faraón nun menux-unbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ébiani bamatanun nu énti 'ain?

²⁰ Esakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹ 'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën témérakin ñu mémikë kamabi Egípto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²² Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónen atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³ Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bérí kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'én kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru énë 'apáti 'ain, ²⁴ 'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabë 'imainun rabë pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵ Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón témérakin ñu mëëxuni nukama

'iti 'ain, kiax ka kanankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atékëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ënë bana ka béríbi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupótima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biama 'ikën.

Jacobnën ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsótí bérúakëxa. Anu bérúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob diecisiete baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobnën achúshi nëtën bérí kana kaniakékë 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'en mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'en kisinu min mëkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatékëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me énu 'é maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'en aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me énu maínti sinánkima anua 'en chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¡Sinanatékëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ësakian kakëxuan Josénën sinanatékëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tëpiti ami tëtuti ñanati 'iakëxa.

48

*Jacobnën upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë
Efraín 'imainun Manasés ka bana*

¹ Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabë Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxkë anuax nirui tsórakéakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë éma Canaán me anuax 'émi mérakin upíokin sinánxunkin, ⁴ énë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami éma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama énë me 'inánti 'ain. Atunan ka énë me xénibua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bérí ka min bëchikë rabë Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me énu mibë tsótí ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukën apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'En kana éoskin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantékenkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min titi Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata éma anun kuanti bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë éma bérí 'ikën.

⁸ Ésakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabë isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Énëx kara, ¿uikama 'ik?

9 —Ënëx ka 'ën bëchikë rabë Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë —kixun ka Josénën kakëxa.

Ësakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'Ë 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokin sinánxunti 'ain.

10 Usa 'ain ka Jacobnën kaniakëkin upíokin isama 'ikën. Usakian upíokin iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabë a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakin aín kisinu tsónpakëxa. **11** Usakin 'atankëxun ka José katékëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istékënti sinánkëma 'ain sinaniamabi ka Diošanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istékënen 'ë 'imiaxa.

12 Ësakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabë aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

13 Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mëkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buánkëxa. Usakian 'akëx ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa. **14** 'Aínbi ka Jacobnën ami mëshpakin aín mëkën rabë mëkeu 'ikë a Efraínën maxkánu nankin upíokin sinánxunkin axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. **15** Usa 'ain ka ain bëchikë José a ésokin upíokin sinánxunkin kakëxa: “Nukën 'Ibu Dios an kakësabi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nëtëan 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bëríbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúaia, **16** usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikëbi an 'ë bërúankë anribi ënë tuákamaribi

bëruánti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'éoanan kamabi menu kuani aín émaitsi émaitsi 'ai tsókanti 'ikën."

¹⁷ Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mékën mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mékën Efraínën maxkánu bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakin 'akin ka ésokin kakëxa:

—¡Usakin 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mékën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ 'Aínbì ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—¡Kana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi éma chaiira 'ianan raírikama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbì ka aín xukën 'anáka ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'eoí éma itsiribi éma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰ A nëtënbì ka Jacobnën ésokin kakin upíokin sinánxuankëxa:

—Israélkaman ka mitsun anë upíokin sinánxunkin bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, ésokin 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anákasa 'imiakëxa. ²¹ Usakin katankëx sënénkin ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbì ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokëkama anu tsóa me anubi mi buántëkënti 'ikën. ²² Usa 'ain kana min xukénkama 'inánkësamaira okin mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë 'akanan-tankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

49

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikëkama ká bana

1 Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikëkama anua unun kixun kamiakëxa: "Kamikëxa anu rikuatsinkë ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bérí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

2 'En bëbu bakë bëchikëkama ésokin mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain, 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën Ibu Diosan Israel kakinribi anëa 'ain.

3 Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain,

mix kamina kushi 'ianan raíri kamasamaira 'inxun 'ain.

4 'Aínbi kamina mix 'ën rëkuën bakë bëchikë 'itima 'ain,

mix kamina achúshi baka shérë uínbi bëaraisama usaribi 'ain;

mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë 'atimaoi an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'iakën.

5 Simeón 'imainun Leví mix kamina xukën rabëbi 'ain;

usa 'ixun kamina min manë xëtokën 'akin anun bënëkinshi uni këñuakën.

6 Uinsaranbi kana anumi mitsux timékë anu 'ëx 'isamatánin.

Usa 'ixun kamina min chirabakë 'atima okankë anun nishkiani kuanxun unikama 'akën,

usakin 'anan kamina vaca,

aín bënë aín ipukunu 'ikë aín punu tëakësaribi okin 'akën.

7 ¡Usa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!

Usa 'aish kamina mitsux ñuina raëkëma 'ikësaribiti sinani nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabé asérabi bëtsi bëtsi menu kuanimi Israel èmakanuax 'urai mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukén apankama 'imainun 'anáka kamaniribi ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka miñ xukéñkamax mi bëmánon nirakëti ñanati tétubuti 'ikën, kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánën tuá bërí kanikënëan 'ain piti ñuina bixun bëñékinshi tétubuxun pitankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usai 'i kamina 'inuán aín titaxa 'ikësaribiti 'iti 'ain
¿Uin kara usaími 'ia mi ubioti kuëënti 'ik?

¹⁰ Uínbi ka aín kushi Judá bikuantima 'ikën, 'imainun ka aín manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a bikuantima 'ikën,

a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikësabiokin 'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë aín burro tékérë kati 'ikën,

'anan ka aín chupa kamabi uvas baka vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bërx ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira 'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxribi vaca xuma uxubëtan sënémaira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabulónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí tsóñuxun 'aia,

anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu sënënbí 'unántiokë 'iti 'ikën.

14 Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa anuxun pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

15 Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,

anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën, usai 'ikin ka kana 'aima kima témäramikin ñu mëemikë 'iti 'ain.

16 Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

17 Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa 'iti 'ikën,

usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën,

ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akéxunbi mikaman 'amitima 'ain,

kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

18 ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iémiti kana kuëénin! èsokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën kakëxa.

19 Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë 'akanankin 'anuxun 'aia.

'Aínbì ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.
20 Aser min piti ñukama ax ka néishirabu 'iti 'ikën,

usa 'ain ka min piti ñu axribi

'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

21 Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbì ubíokëma nikë, aín tuakëxa upíira 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

22 José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí nikë,

axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan,
pëñanakëkin anun xubu bëarakë me
mapubuinkë usarabi 'iti 'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui
bukunuxun 'aia.

23 Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman isti-
sama tankin timakin,

aín pia ami pukin énkinma ubionuxun 'aia;

24 'aínbì ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi
uni 'ixun ainra

an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati
'ikën;

usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'En 'Ibu Dios
a 'ën rabikë kushiira kushi,

¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu
bërúanti 'ikë!,

25 ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi
'akinuxun 'aia;

Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi up-
iokin 'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'éo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi
upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia
'umpax utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!
¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti
aribi upíokin sinánxunti 'ikën!

26 Min papan ka upiokin mi sinánxunkin
aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa.

Ax ka bashikama këñúkëbëbi këñutima 'ikën,
upíokin sinánxunkë ax ka Josénën maxkánubi 'iti
'ikën,

akana aín xukénkama 'akima 'ën kaísan.

27 Benjamín, min rëbúnki kamaxribi ka tsira 'inu,

nékënëan pëkarakuantsinkëma 'ain ishi aín piti
ninua ñuina bixun,
pitankëxun bari xupibukëbëtan aín têxékë a 'ain
raíribëtan pikësa usa 'iti 'ain.

Usaribi okin kamina axa mimi nishkin
këñukatsikixun 'akëxunbi minra axa mimi
nishkë unikama 'ati 'ain."

²⁸ Ënëkamax ka mapai rabë 'imainun rabë ñaká Jacobnën bakë bëchikëkama 'iakëxa, usa 'ikë ka aín papan achúshi achúshi upíokin sinánxunkin kakëxa.

Jacob ñua ñuikë bana

²⁹ Achúshi nëtën ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama ésokin kakëxa: “Ënuax 'itsama nëtë 'ikëbë kana ñuti 'ain. Usa 'ain kamina 'ë ñuia énu mainkima anua 'ën chaitiokëkama maían kini anubi 'ë maínti 'ain, ax ka Efrón kakë hitta uni aín me 'ikën, ³⁰ usa 'aish ka Canaán me anu 'ikën; ax ka Macpelá kakë me anu 'ikë kini 'ikën, ax ka Mamré bëmána 'ikëa Abrahamnën Efrónnën me këñunbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua 'iakëxa. ³¹ Anu ka aín bëchikë kaman Abraham 'imainun aín xanu Sara maíankëxa, 'imainun ka Isaackëñun aín xanu Rebeca aribi maíankëxa, maínña 'aínbì kana 'énribi anu 'ën xanu Lía maíankën. ³² Anu 'ikë me 'imainun kini ax ka 'ën xutan hitita unikamanua marua 'ikën.” ³³ Ésokin pain aín banakamaira kama aín bakë bëchikë ñuixunkin sënëontankëx rakabutékëni ka Jacob aín bana ñomëtishi ñuakëxa.

50

¹ Usaia 'ain bana ñomëti nëtëti ñuia ka Josénën aín papa 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa. ² 'Atankëxun ka Josénën an uni 'insínia ronkë rukuturukama aín papa Jacobnën nami anëtima kupían ron upíokin

'anun kakëxa, usakian kakëxun ka rontankëxun upíokin chupan rabunxun nankëxa.³ Usakin 'akin ka cuarenta nëtë 'imikin anun anëtima ron 'akëxa a nëtë kamax ka anun esokin 'ati 'iakëxa.

Usakin 'akë 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nëtë 'imi 'itsaira raru-makëxa,⁴ usai ati nëtëkaman aín papa sinani nitëxétankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain banakëxa, banakin ka esokin kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ë 'akinsa tankin karamina 'apu faraón esokin 'ë kaxuni kuanti 'ain.⁵ 'En papan ka ñutisamapan rakáxun, esokin 'ë kaxa sinántekëntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'ë kaxa, usa 'ain kana 'ënbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ën mi ñukatin 'ë karamina 'ën papa maíntanun 'ë xutima 'ain, maínbëtsini kana utékënti 'ain.⁶ Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakë usakinbi maini kuanti 'ain.⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëékëkamaribi kuankëxa,⁸ kuankëbë ka Jacobnën aintsi 'ibukama 'imainun Josénën xukéantukamaribi atubë kuankëxa. Kuankin ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ébiankëxa.⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonién nirinbiankin uankë anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonén tsótax kuankankëxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira

uni timëkamë 'ëokë ax masánuuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabë nëtë anuax itsaira iankëxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'ëokë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uni ñukë mainux timëkamë 'ëoxa kiax kikankëxa. Usai anuax 'ikë ka Abel-misraim kakin anéakëxa, ax ka Jordán baka amiaxa bari urukë au 'iakëxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me amiaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukénkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantékëankëxa.

Ashitia José a nëtën usai 'ia ñukë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukénkaman ésokin sinánkëxa: Bérí sapika Josénën nun painu 'atimo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën.

¹⁶ Ésokin sinánkin ka aín xukéantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ésokin mi kanun: Min xukénkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Ésakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukén 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ñu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mëmikë uni 'iti 'ain. ¹⁹ Aínbi ka Josénën atu kakëxa:

—Kamina rakuënkantima 'ain. 'Ex kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'ë 'atima oti sinánkëñ, usakin mitsun 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan 'atima okin 'akë a upíokin bérínu iskë ñukama éné mëníoxa: usa 'ain kana 'én 'itsaira uni bamati 'ikëbi 'akian. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuëtima 'ain. 'En kana mikama 'imainun mitsun bëchikékamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Ësokin kakin ka Josénën aín xukënkama upíokin sinánmiakëxa.

José ñua ñuikë bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankëx ka José aín papan aintsi 'ibukamabë Egipto menubi tsóakëxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakëxa, ²³ usai anu tsóxun ka Efraínëñ bëchikënëan bëchikë aín xutakama isakëxa. Isanan ka Manasésnëñ rëkuén bëchikë Maquir kakë aín xutan bëchikékamaribi 'itsaira 'ikë isakëxa.

²⁴ Achúshi nëtëñ ka Josénën aín xukënkama kakëxa: 'Ex anun ñuti nëtë ka 'urama 'ikëñ, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikëñ, usa 'ixun ka éné nëtënuá anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikëñ. ²⁵ Ësakin kakin ka José aín xukën kaman a sinanatékentima okin atun kanun kakëxa: Asérabi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikëñ. Usa 'ain kamina mitsun 'ëx ñuia énu maíñkinma énuia 'ë buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankëx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankëxun upíokin sabananëñ rabunxun anu uni bamaia maínti 'akë

Génesis 50:26

clxxxi

Génesis 50:26

cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu main-tia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

**Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain
bana**
New Testament in Cashibo-Cacataibo
(PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

clxxxiii

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b